

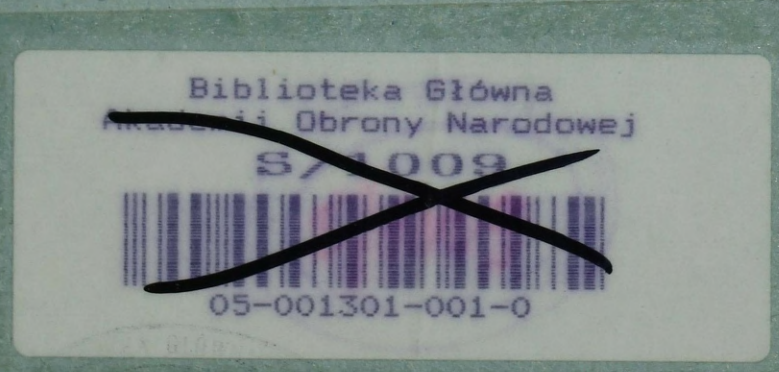
copy. 355.05

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

INSTYTUT BADAŃ STRATEGICZNO-OBRONNYCH

Egz. nr *12*

**STUDIUM
WYBRANYCH PROBLEMÓW
DOKTRYN WOJENNYCH**

WARSZAWA

GRUDZIEŃ

1987

59673

~~czyt. 355.05~~

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

INSTYTUT BADAŃ STRATEGICZNO-OBRONNYCH

Egz. nr ¹~~20~~

STUDIUM WYBRANYCH PROBLEMÓW DOKTRYN WOJENNYCH

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej

~~S/1009~~

05-001301-001-0

WARSZAWA

GRUDZIEŃ

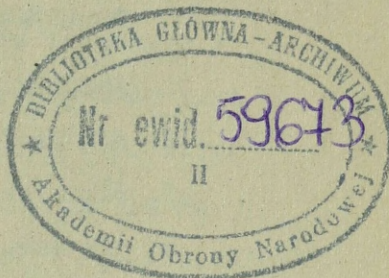
1987

59673

Akademia Sztabu Generalnego WP

im. gen. broni K. Świerczewskiego

Institut Badań Strategiczno-Obronnych

STUDIUM

WYBRANYCH PROBLEMÓW

DOKTRYN WOJENNYCH

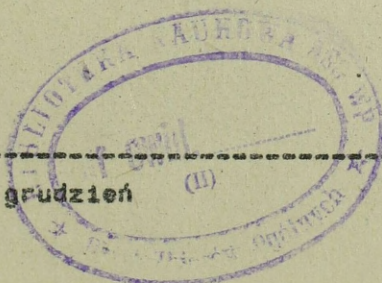
1
~~22~~

~~5/1009~~

Warszawa

grudzień (11)

1987r.

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ W SKŁADZIE:

1. gen.dyw.prof.dr hab. Władysław MRÓZ - kierownik
2. płk prof.dr hab. Julian KACZMAREK - z-ca kierownika
3. płk w st.spocz.doc.dr hab. Longin MUCHA
4. płk doc.dr hab. Wojciech LEPKOWSKI
5. płk mgr inż. Henryk KOZŁOWSKI
6. ppłk mgr inż. Józef ZUBEK

SPIS TREŚCI

Od autorów.....	4
1. Rola i miejsce doktryn wojennych w systemie poglądów na problematykę wojenną.....	6
2. Generalne kryteria oceny charakteru doktryn wojennych.	18
3. Kryteria oceny obronnego i zaczepnego charakteru doktryn wojskowych /koncepcji strategicznych/.....	24
4. Wyznaczniki rozsądnej wystarczalności obronnego potencjału wojskowego.....	33
5. Charakter zadań zbrojnych w warunkach wypełniania wyłącznie funkcji i zadań obronnych.....	49
6. Relacje zachodzące między doktryną narodową i koalicyjną.....	59

Załączniki:

1. Podstawowe terminy:	
A. Przyjęte w pracy.....	64
B. Według poglądów Zachodnich.....	68
2. Tabela składników potencjału i wyznaczników potencjału wojskowego.....	79
3. Metodyka oceny potencjałów wojskowych.....	80

OD AUTORÓW

Niniejsze studium zostało opracowane na zlecenie Szefa Sztabu Generalnego WP. Jego podstawowym celem jest zglebienie problematyki wojennej widzianej z doktrynalnego punktu widzenia, a przede wszystkim jednego z jej zasadniczych elementów - doktryny wojskowej. Chodzi przy tym o takie przedstawienie teorii problemu, które można by wykorzystać dla celów praktycznych - negocjacyjnych.

Zespół autorski składa się z pracowników naukowych, którzy sprawami obronności kraju zajmują się od ponad lat 15. Ich poglądy zostały przedstawione w całym szeregu publikacji. Do wydawnictw, które, jako minimum, należałoby przestudiować dla lepszego zrozumienia problematyki zawartej w niniejszym opracowaniu zaliczamy przede wszystkim takie, jak:

- Praca zbiorowa, Nauka i doktryna wojenna, wyd. MON, Warszawa 1984;

- Praca zbiorowa, System obronny państwa w warunkach obowiązywania stanów wyższej konieczności, wyd. ASG WP, Warszawa 1987;

- J.Kaczmarek, Pokój, wojna czy kataklizm atomowy, wyd. ASG WP, Warszawa 1986;

- J.Kaczmarek, Rozważania o doktrynie wojennej, wyd. ASG WP, Warszawa 1987;

- Praca zbiorowa, Strategia wojskowa, wyd. ASG WP, Warszawa 1987;

W studium zostały przedstawione następujące problemy:

1. Rola i miejsce doktryn wojennych w systemie poglądów na problematykę wojenną;
2. Generalne kryteria oceny charakteru doktryn wojennych;
3. Kryteria oceny obronnego i zaczepnego charakteru doktryn wojskowych /koncepcji strategicznych/;
4. Wyznaczniki rozsądnej wystarczalności obronnego potencjału wojskowego oraz problem utrzymywania gwarantowanego potencjału obronnego;
5. Charakter zadań sił zbrojnych w warunkach wypełniania wyłącznie funkcji i zadań obronnych;
6. Relacje zachodzące między doktrynami narodową i koalicyjną.

Przedstawione studium traktuje się jako krok na drodze do szerszego przeanalizowania teorii problemu, sformułowania kryteriów oceny oraz sprecyzowania obronnego charakteru doktryn wojskowych. Autorzy pracy zdają sobie w pełni sprawę z faktu, że zarówno ze względu na czas, jak i ilościowy skład zespołu w niniejszym materiale nie rozwiążą wszystkich zagadnień. Dlatego w każdym rozdziale sprecyzowane zostaną ewentualne kierunki dalszych badań. Nie zamierzają też z chwilą wydania pracy zakończyć badań nad problemem. Dlatego zwracają się z uprzejmą prośbą do wszystkich, którzy ją przestudiują, o nadesłanie na adres IBSO Akademii Sztabu Generalnego WP swoich uwag, sprostowań lub wniosków, za co z góry składają serdeczne podziękowanie.

1. ROLA I MIEJSCE DOKTRYN WOJENNYCH W SYSTEMIE POGŁĄDÓW NA PROBLEMATYKĘ WOJENNĄ

Termin *d o k t r y n a* /z łac. *doctrina* - nauka/ - to ogół założeń, przekonań, twierdzeń z określonej dziedziny wiedzy właściwych danemu myślicielowi lub szkole^{x/}. Przypisuje się jej - zależnie od tego, w jakim stopniu "przystaje" do aktualnie ukształtowanej rzeczywistości /społecznej, gospodarczej i in./ sens pozytywny lub negatywny. Tak więc doktryna w sensie pozytywnym jest to zespół poglądów /ustaleń/ naukowych, filozoficznych, politycznych, społecznych i innych - powiązanych wspólnotą podstawowej koncepcji i stanowiących pewną całość. Natomiast w znaczeniu negatywnym doktryna może być /ewentualnie jest/ zespołem poglądów wyspekulowanych, oderwanych od życia, będących skostniałym systemem formułek i prawideł; teorią pseudonaukową. W takim rozumieniu pojęcie doktryny łączy się z doktrynerstwem, czyli bezkrytycznym, upończywym trwaniem przy jakimś poglądzie /poglądach/, bez względu na rzeczywistość.

Na przestrzeni historii zarówno pojęcie, jak i treść *d o k t r y n y w o j e n n e j* ulegały ustawicznym przeobrażeniom, stosownie do zmian zachodzących w celach, założeniach, zasadach, środkach, formach i sposobach przygotowania oraz prowadzenia wojen.

Potrzebę istnienia doktryny wojennej zrodziła konieczność jednolitego, jednoznacznie rozumianego i zgodnego z celami

---

x/ Por. W. Kopaliński, Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych, Warszawa 1967, s. 178.

politycznymi przygotowania do wojny państwa i jego sił zbrojnych oraz niezbędność ich działania w myśl intencji kierownictwa politycznego państwa /koalicji/ zawartej w treści ustaleń doktrynalnych.

Początkowo /w wieku XIX/ uważano, że termin doktryna wojenna dotyczy przede wszystkim oficjalnych poglądów na prowadzenie walki zbrojnej przez wojska, które ją prowadzą. Jednak z biegiem czasu /głównie na początku XX wieku/ pojęcie to rozrastało się. Zaczęło odzwierciedlać nie tylko poglądy na prowadzenie walki zbrojnej, lecz także na jej przygotowanie.

Pierwsza wojna światowa jeszcze bardziej rozszerzyła zakres pojęcia doktryny wojennej, obejmując nim przygotowanie i prowadzenie nie tylko walki zbrojnej, ale wojny w całości - a zatem nie tylko przygotowanie do wojny i udział w niej sił zbrojnych, ale ogółu obywateli; świadczenia na jej rzecz całego społeczeństwa.

Doprowadziło to w okresie międzywojennym do uznania, że doktryna wojenna wyraża poglądy na przygotowanie do wojny państwa /koalicji/ oraz prowadzenie tej wojny przez państwo /koalicję/, a więc że jest zespołem poglądów oficjalnie przez państwo /koalicję/ przyjętych i w nim obowiązujących. Słuszność takiego jej rozumienia potwierdziła druga wojna światowa.

W powojennym czterdziestoleciu zjawisko wojny potencjalnie grożącej ludzkości tak się spotęgowało i zakresowo rozszerzyło, że spowodowało określone przewartościowania w doktrynach wojennych. Po pierwsze - w związku z ogromnym postępem technologicznym prowadzącym do produkowania coraz to nowszych środków walki zbrojnej zaczęto coraz więcej miejsca

poświęcić rozważaniom nad c h a r a k t e r e m przyszłej wojny. Po drugie - w związku z gwałtownym wzrostem na arenie międzynarodowej roli zmagania ideologicznych, politycznych, ekonomicznych i wielu innych dostrzeżono konieczność wyodrębnienia i nazwania owych niebrojnych form walki^{x/}, a co za tym idzie - wyróżnienia w potencjałach wojennych odpowiadających im czynników /ideowo-politycznego i ekonomicznego/. Wszystko to rzutowało na pojęcie oficjalnie obowiązujących poglądów doktrynalnych, które odzwierciedlała definicja, określająca doktrynę wojenną jako : przyjęty w danym państwie /koalicji/ system poglądów /ustaleń/ dotyczących charakteru wojny i sposobów jej prowadzenia oraz przygotowania do niej kraju i armii^{xx/}.

Na dziś jednak i taka definicja doktryny wojennej okazuje się niewystarczająca. Groźba wojny mogącej się przerodzić w kataklizm atomowy i niosący zagładę całej ludzkości zrodziła konieczność nie tylko przygotowania się państw /koalicji/ do wojny i doskonalenia umiejętności ich prowadzenia, ale również, a może nawet przede wszystkim p r z e c i w d z i a ł a n i a ich wybuchowi. Można to osiągnąć przez doskonalenie określonych wartości w potencjałach wojennych, jak i w treści doktryn wojennych, eksponując w nich problematykę obronną.

Dostosowana do tych potrzeb, zgodnie z duchem konferencji berlińskiej definicja doktryny wojennej państw socjalistycznych, a zatem i naszego państwa uzyskała brzmienie następujące:

x/ Zmagania takie istniały i w wojnach poprzednich, ale nie na obecnie obserwowaną skalę.

xx/A.Greczko, Siły zbrojne państwa radzieckiego, wyd.MON, Warszawa 1975; M.Garejew, W.M.Frunze Wojennyj teoretik, Moskwa 1985 s. 418; B.Chocha, J.Kaczmarek, Doktryna wojenna, wyd.ASG WP, Warszawa 1978.

doktryna wojenna jest to system poglądów /ustaleń/ na istotę i charakter ewentualnej wojny, zapobieganie jej wybuchowi oraz przygotowanie do odparcia i odparcie ewentualnej agresji.

Oprócz tak sprecyzowanego głównego nurtu rozwojowego pojęcia doktryny wojennej istnieją również inne. W niektórych państwach termin: doktryna wojenna używany jest w odmiennym znaczeniu. Przyjmuje się, na przykład, takie terminy, jak: "podstawowa doktryna sił powietrznych", zawierająca ważniejsze ustalenia dotyczące wykorzystania tych sił w czasie pokoju i wojny, czy: "doktryna taktyczna sił powietrznych", formułująca możliwości, zasady i kolejność wykonywania przez ten rodzaj sił zbrojnych konkretnych zadań w walce i operacji. Inne rodzaje sił zbrojnych i wojsk także mają swoje doktryny, na przykład: "doktryna broni pancernej", "doktryna taktycznej broni jądrowej" itp. Oznacza to, że tak rozumiane pojęcie doktryny odzwierciedla przede wszystkim ustalenia dotyczące bojowego użycia określonego rodzaju sił zbrojnych i wojsk w różnych warunkach prowadzenia działań bojowych. /patrz - załącznik 1B/

Z wyżej przedstawionych poglądów wynika, że istnieje szerokie i zawężone pojęcie terminu doktryny wojennej. "Zawężenia" owe mogą dotyczyć zarówno zakresu problemów rozwiązywanych przez doktrynę wojenną, jak i /szczególnie w treści doktryny wojskowej/ rodzaju sił zbrojnych /wojsk/ oraz skali walki zbrojnej.

Istnieje również pogląd według którego doktryna wojenna obejmuje jedynie "podstawowe, fundamentalne zagadnienia wojny"^{x/}, nazwane przez Franciszka Skibińskiego poglądami "polemarchicznymi"

x/ W. Sokołowski, Strategia wojenna, Warszawa 1964, s. 55

mi^{x/}, a przez Juliana Kaczmarka "podstawową koncepcją doktryny wojennej"^{xx/}.

Również hierarchicznie zawężone pojęcie doktryny wojennej do szczebla taktycznego reprezentowane jest m.in. przez G. Ławczowskiego, który w swoim artykule stwierdza, że: "jednolita doktryna wojenna ułatwia rozkazodawstwo i sprawne wykonywanie zadań, wprowadzając pewien ład i harmonię w działaniach poszczególnych jednostek stosujących mniej więcej te same metody dla rozwiązywania tych samych zadań"^{xxx/}.

Wąskie i szerokie rozumienie doktryny wojennej zauważyć także można zarówno w odniesieniu do problematyki z zakresu charakteru, przygotowania i prowadzenia wojny, jak też wykorzystywanego w tej wojnie potencjału wojennego, czyli zaangażowanych w jej prowadzenie sił i środków. W pierwszym przypadku / I / istnieją dwa poglądy. Pierwszy / 1 /, według którego doktryna wojenna powinna określać poglądy na istotę, charakter, przygotowanie i prowadzenie wojny i obejmować wszystkie prowadzone w niej rodzaje walk, oraz drugi /2/, stwierdzający, że chodzi o istotę charakteru, przygotowanie i prowadzenie jedynie walki zbrojnej. W drugim przypadku /II/ mamy również do czynienia z dwoma poglądami. Szerszy z nich /1/ zakłada, że doktryna wojenna powinna ujmować problematykę: polityczną, gospodarczą, wojskową, bezpieczeństwa publicznego i porządku wewnętrznego oraz obrony cywilnej, drugi /2/ natomiast - że powinna się ograni-

x/ Fr. Skibiński, Rozważania o sztuce wojennej, wyd. WIH, Warszawa 1972, s. 479.

xx/J. Kaczmarek, Doktryna wojenna, wyd. MON, Warszawa 1982, s.23

xxx/G. Ławczowski, Polska doktryna wojenna, "Bellona", zeszyt nr 1-2, Londyn 1960, s. 4.

czać do problematyki wojskowej.

Badania literatury problemu wykazują, że istnieją również rozbieżności co do dokumentów, które odzwierciedlają treść doktryny wojennej. Zwolennicy tezy, w myśl której za doktrynalne uznaje się tylko poglądy polemarchiczne są zdania, że w państwie /koalicji/ może istnieć jeden dokument, który umownie nazywa się - doktryną wojenną państwa /koalicji/. Przeciwnicy przedstawionego poglądu wykazują natomiast, że w żadnym państwie /koalicji/ nie istnieje jeden tylko dokument, który by przedstawiał w pełnym zakresie aktualną doktrynę wojenną. Istnieją natomiast różnego rodzaju dokumenty zawierające określone poglądy doktrynalne, które w sumie pozwalają ustalić treść doktryny wojennej. Nie negują oni istnienia w danym państwie /koalicji/ dokumentu, który by odzwierciedlał podstawową koncepcję doktryny wojennej, twierdząc jednak, że dokument ten, jeżeli istnieje, nie przedstawia całości problematyki doktryny wojennej, lecz najprawdopodobniej jedynie jej część najistotniejszą, którą w niniejszej pracy nazywa się podstawową koncepcją doktryny wojennej.

Odnosić także należy, że w niektórych państwach utożsamia się termin doktryna wojenna z terminem strategia wojenna /wojskowa/.

Dla głębszego zrozumienia istoty problemu w niniejszej pracy przedstawione zostaną /załącznik 1/ różne definicje terminów wchodzących w zakres rozpatrywanej problematyki oraz poglądy autorów na te sprawy.

W niniejszym studium zakresem szeroko rozumianej problematyki wojennej objęte zostaną także zagadnienia jak: zagrożenie, istota i charakter ewentualnej wojny, przedsięwzięcia słu-

zące przeciwdziałaniu jej wybuchowi oraz sprawy /zadania/ związane z przygotowaniem i prowadzeniem ewentualnej wojny.

Tak widzianą problematykę wojenną rozpatrywać można w czterech obszarach, a mianowicie: wiedzy naukowej, wiedzy nienaukowej, doktryny wojennej oraz praktyki /rys.1/. Takie ujęcie pozwala wnikliwiej spojrzeć na olbrzymią liczbę publikacji, umożliwia ich segregację i ocenę.

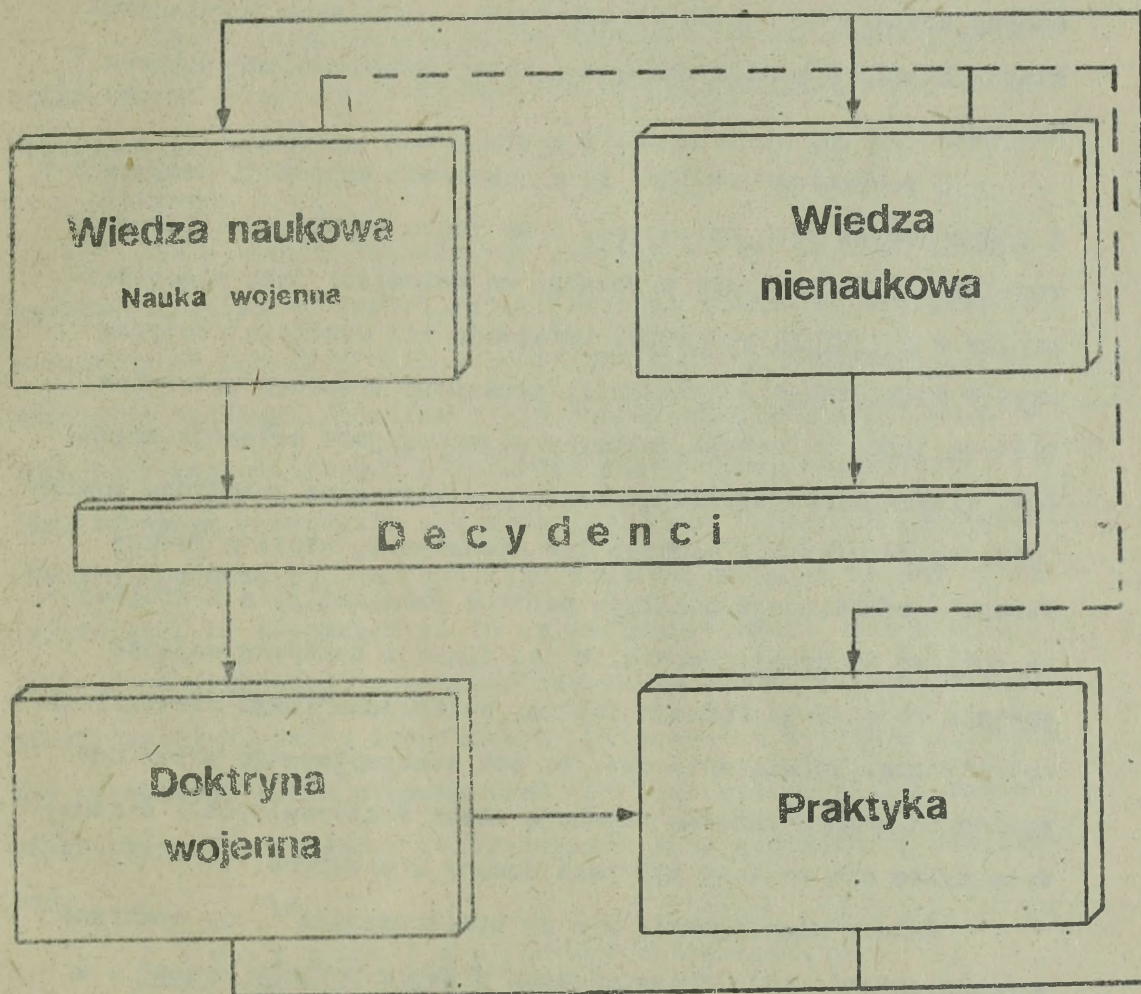
W ramach NAUKI, a przede wszystkim szeroko rozumianej nauki wojennej, bada się, a następnie formułuje prawa, zasady, i reguły oraz określa się formy i sposoby nie tylko przygotowania i prowadzenia wojny w różnych okresach i krajach oraz na różnych teatrach działań wojennych, ale również przeciwdziałania wywołania wojny, co w oczach nam współczesnych ma znaczenie priorytetowe.

Naukowcy biorąc za podstawę określone założenia i metody badawcze tworzą różne hipotezy, które po weryfikacji przyjmują formę naukowych teorii^{x/}. Różnorodność założeń i metod badawczych powoduje, że w obszarze nauki ma się do czynienia z wielością rozwiązań teoretycznych tego samego problemu.

Często jednak preferowane przemyślenia oparte są na wiedzy NIENAUKOWEJ, w której niemało trafia się informacji i poglądów tendencyjnych, mających na celu oddziaływanie na stan psychiczny osób do których są skierowane, w myśl zasady, że: w propagandzie należy głosić prawdę o tyle tylko, o ile odbiorca ma możliwość ją zweryfikować. W przeciwnym przypadku trzeba podawać to, co nadawca informacji uznaje za korzystne.

---

x/ W nauce wojennej częstym zjawiskiem jest zakończenie badań w etapie hipotez naukowych, jako że ich pełna weryfikacja mogłaby nastąpić jedynie podczas wojny.

Nr 1. Obszary obronności

Powyższe nie upoważnia jednak do wyciągnięcia wniosków, że każda informacja nienaukowa jest niewiarygodna, myląca. Są wśród nich rozwiązania racjonalne, szczególnie te, które oparte zostały na często długoletnich, rzetelnych doświadczeniach. Niektóre z nich stają się zatem rozwiązaniami doktrynalnymi.

Z powyższego wynika, że w obszarach koncepcji naukowych i nienaukowych mogą zaistnieć, i de facto istnieją różnorodne rozwiązania tego samego problemu, co natomiast jest niedopuszczalne w DOKTRYNIE WOJENNEJ. Ustalenia tej ostatniej dotyczą bowiem konkretnego rozwiązania, służącego bieżącym potrzebom. Dlatego jedną z funkcji doktryny wojennej jest selekcja poglądów. Kierownictwo ustalając poglądy doktrynalne przyjmuje bowiem tylko te rozwiązania naukowe lub nienaukowe, które z jednej strony - odpowiadają polityce państwa /koalicji/, a z drugiej - są możliwe do zrealizowania. W tej funkcji doktryna wojenna spełnia rolę swego rodzaju filtra, selekcjonującego rozwiązania teoretyczne. Rozwiązania owe, po ich zaakceptowaniu przez odpowiednie organa państwa uzyskują miano doktrynalnych i w zasadzie tylko one powinny być realizowane w praktyce.

Należy więc zgodzić się ze stwierdzeniem^{x/}, że doktryna wojenna spełnia rolę "zasadniczego w swoim rodzaju prawa", a więc zbioru postanowień, którymi powinni się kierować wszyscy odpowiedzialni za problemy bezpieczeństwa państw /koalicji/.

Z problematyką wojenną mamy również do czynienia w PRAKTYCE. Zgodnie z tym, co już powiedziano, praktycy powinni realizować ustalenia doktrynalne. Nie zawsze ma to jednak miejsce.

-----
x/ S.Kozłowski, Doktryna wojenna, a nauka wojenna, /w/: Problemy rewolucji w dziedzinie wojskowości, Warszawa 1966, s. 70.

Zdają się bowiem wypadki, że praktycy realizują rozwiązania naukowe bądź nienaukowe z pominięciem decyzji organów kierowniczych /decydentów/- patrz rys.1 /linia przerywana/.

Uogólniając trzeba stwierdzić, że za najlepsze rozwiązanie należy uznać to, w którym wyniki prac naukowo-badawczych decydenci przyjmują za doktrynalne i one właśnie są realizowane w praktyce.

Na potrzeby niniejszego studium należy podkreślić, że realność ustaleń doktrynalnych w poważnej mierze zależy przede wszystkim od ich zgodności z: polityką państwa /koalicji/, potencjałem wojennym /moralno-politycznym, ekonomicznym i wojskowym/ oraz geopolitycznym położeniem danego kraju /koalicji/, rozpatrywanym w aspekcie obu stron /własnym i ewentualnego przeciwnika/. Oznacza to, że oceniając doktrynę wojenną należy widzieć jej związki ze wspomnianymi tu czynnikami. W razie wystąpienia jakichś niezgodności, a szczególnie niezgodności między ustaleniami doktrynalnymi a istniejącym potencjałem wojennym /głównie zaś wojskowym/ można przypuszczać, że będzie się działać nie na miarę przyjętych założeń doktrynalnych lecz posiadanych możliwości.

Reasumując należy stwierdzić, że:

1. Termin: doktryna wojenna oraz jej podstawowy element: wojskowa strona doktryny wojennej lub prościej - doktryna wojskowa, są w poszczególnych państwach różnie rozumiane.

W szczególnie nas interesującym obszarze za najbardziej zbliżone uznać należy następujące terminy:

- podstawowa koncepcja doktryny wojskowej i koncepcja strategiczna;
- doktryna wojskowa i strategia wojskowa, lub łączne poglądy ujmujące doktryny poszczególnych rodzajów sił zbrojnych i wojsk.

2. Niezależnie od rozumienia terminu: doktryna wojenna /doktryna wojskowa/, w każdym państwie przyjmuje się, że są ustalenia, które kompetentne organy /decydenci/ uznają za oficjalne, a więc takie, które mają być realizowane w praktyce. Już z tego tylko względu zasługują one na uwagę, gdyż spełniają istotną funkcję w systemie przeciwdziałania wojnie oraz wojny tej przygotowaniu i prowadzeniu. Traktować je zatem należy - o czym była już mowa - jako swego rodzaju kodeks prawny w zakresie problematyki wojennej.

3. Każdy, kto formuluje ustalenia doktrynalne, za podstawę swoich rozważań przyjmuje stan zagrożenia wojennego.

Analizując stan zagrożenia należy odpowiedzieć se naj-
mniej na następujące pytania: kto może być przeciwnikiem w ewen-
tualnej wojnie; jaki jest stan jego potencjału wojennego /moral-
no-politycznego, gospodarczego, wojskowego/; jakie ów przeciwnik
może mieć cele w ewentualnej wojnie oraz jak może je realizować.

4. Wnioski wynikające ze stanu zagrożenia stanowią podstawę do określenia charakteru ewentualnej wojny. W tym celu należy sformułować jej podstawowe cechy: społeczno-polityczne, gospodarcze i wojskowe.

5. Podstawę ustaleń doktrynalnych stanowi również ocena stanu potencjałów wojennych przeciwstawnych stron.

W obszarze społeczno-politycznym chodzi przede wszystkim o ustalenie, jak dane państwo układa swe stosunki z innymi państwami, zwłaszcza w zakresie respektowania interesów bezpieczeństwa i pokojowego współistnienia; w jakim stopniu szanuje niezależność i suwerenność innych narodów; czy stosuje siłę lub

groźbę jej użycia przy rozwiązywaniu spornych problemów; czy jego polityka jest zgodna z normami powszechnie uznanymi w stosunkach międzynarodowych, a zawartymi w Karcie Narodów Zjednoczonych oraz w Akcie Końcowym Konferencji Helsińskiej; jaki jest stan moralno-polityczny własnego społeczeństwa.

W obszarze gospodarki chodzi o sprecyzowanie jakie warunki stwarza państwo do wzajemnie korzystnej współpracy z innymi państwami; czy usuwa przeszkody w wymianie handlowej i gospodarczej; czy rozwija produkcję zbrojeniową, produkcję jakiej techniki wojskowej preferuje oraz jak ukierunkowuje rozbudowę infrastruktury wojskowej.

W obszarze wojskowym chodzi natomiast o ocenę : stanu sił zbrojnych /ich liczebność, uzbrojenie, wyposażenie/, ich struktury organizacyjnej, preferowanych rozwiązań w zakresie sztuki wojennej oraz form, metod i treści procesu szkolenia wojska.

6. W świetle powyższego za problemy, które w dalszym ciągu należałoby zgłębiać uznać należy przede wszystkim sprawy zagrożenia wojennego i charakteru ewentualnej przyszłej wojny rozpatrywane z punktu widzenia konkretnych potencjałów wojennych poszczególnych państw /koalicji/ europejskich.

2. GENERALNE KRYTERIA OCENY CHARAKTERU DOKTRYN WOJENNYCH.

Doktryna wojenna każdego państwa /koalicji/ podporządkowana jest polityce. Aby jej właściwie służyć, musi być nie tylko sformułowana, lecz przede wszystkim praktycznie realizowana.

Szeroko rozumianą doktrynę wojenną odzwierciedla wiele oficjalnych dokumentów. W treści tych dokumentów znajdują się generalne ustalenia, zwane podstawową koncepcją doktryny wojennej, której ogólny kształt nadają najwyższe kierownicze organa państwa /koalicji/. Koncepcja ta - o czym była już mowa - może i powinna być co pewien czas modyfikowana.

Na podstawie generalnej koncepcji doktryny wojennej aparat wykonawczy państwa /koalicji/ opracowuje dokumenty realizacyjne w co najmniej trzech obszarach: społeczno-politycznym, gospodarczym / w tym naukowo-technicznym/ i wojskowym. Zawarte w nich ustalenia decydują w głównej mierze o charakterze konkretnej doktryny wojennej, co powoduje, że przy jego ocenie należy te ustalenia przede wszystkim brać pod uwagę.

Za najważniejszy problem w obszarze społeczno-politycznym i odpowiednio w społeczno-politycznej stronie doktryny wojennej, który trzeba rozwiązywać, aby określić charakter doktryny wojennej, uznać należy sprecyzowanie celów politycznych, które dane państwo /koalicja/ zamierza w ocenianym okresie osiągnąć. Chodzi przy tym o ustalenie, czy cele te można realizować drogą pokojową, czy też dla ich osiągnięcia niezbędne jest użycie sił zbrojnych i rozpoczęcie wojny. W pierwszym wypadku mieć się będzie do czynienia z doktryną nieagresywną /obronną/, w drugim zaś - z agresy-

wną /zaczepną/.

Udzielenie odpowiedzi na to zasadnicze pytanie ułatwić może rozważenie problemów cząstkowych, co w sumie umożliwi ostateczne sprecyzowanie charakteru społeczno-politycznej strony doktryny wojennej.

Oto one:

1. W dobie nam współczesnej należy zdecydowanie odrzucić tezę o możliwości wygrania jakiegokolwiek wojny w Europie, gdyż każdy konflikt może doprowadzić do kataklizmu atomowego. Z tego względu istotne ma znaczenie dążenie danego państwa /koalicji/ do zapobiegania wybuchowi wojny. Wskaźnikami tego rodzaju tendencji mogą być np. zapisy doktrynalne o tym, że dane państwo /koalicja/ nigdy i przeciw nikomu nie rozpocznie wojny, jeżeli nie stanie się obiektem zbrojnego napadu, lub, że pierwsze nie użyje broni jądrowej. Istnienie lub nieistnienie tego rodzaju zapisów może właśnie świadczyć o nieagresywnym /obronnym/ lub agresywnym /zaczepnym/ charakterze społeczno-politycznej strony doktryny wojennej.

2. Ważne znaczenie ma również niewątpliwie fakt opowiedzenia się danego państwa /koalicji/ za pokojem i pokojowym współistnieniem. Wskaźnikiem tego może być np. zapis doktrynalny o utrzymaniu w mocy istniejącego w Europie stanu rzeczy ustalonego postanowieniami jałtańsko-poczdamskimi. Tego typu zapisy można uznać za kolejny wyznacznik nieagresywnego /obronnego/, a w wypadku ich braku agresywnego /zaczepnego/ charakteru przedstawionej strony doktryny wojennej.

3. Żadne państwo /koalicja/ nie powinno traktować innego państwa /koalicji/ za swojego wroga, powinno natomiast respe-

ktować bezpieczeństwo, niezależność i suwerenność innych państw oraz nienaruszalność ich granic. Istnienie lub nieistnienie tego rodzaju zapisu w doktrynie wojennej uznać należy za jeden z kolejnych czynników nieagresywności /obronności/ lub agresywności /zaczepności/ społeczno-politycznej strony doktryny wojennej.

4. Ważnym wyznacznikiem charakteru doktryny wojennej może być również zapis /lub brak zapisu/ o pokojowym rozwiązywaniu problemów spornych, o nieingerowaniu w wewnętrzne sprawy innych państw, o respektowaniu norm powszechnie uznanych w stosunkach międzynarodowych, a zawartych w odpowiednich dokumentach.

5. Na podstawie całokształtu ustaleń omawianej strony doktryny wojennej można ponadto określić rodzaj form i sposobów podejścia do rozwiązywania problemów spornych; określić, czy preferowane są rozwiązania siłowe, czy też dopuszcza się możliwość kompromisów. Dotyczące tych kwestii zapisy doktrynalne są również niewątpliwymi wyznacznikami nieagresywnego /obronnego/ lub agresywnego /zaczepnego/ charakteru doktryny wojennej.

Wyważona ocena przedstawionych cząstkowych ustaleń doktrynalnych umożliwi również wyrobienie sobie poglądu na klimat polityczny, w jakim rozwiązywane będą w skali międzynarodowej różnorodne problemy /stan odprężenia lub napięcia/, a w konsekwencji ułatwi końcową ocenę charakteru społeczno-politycznej strony danej doktryny wojennej.

Za najważniejszy problem w obszarze gospodarczo-wojennym /w tym naukowo-technicznym/ i odpowiednio w gospodarczej stronie doktryny wojennej, który należy rozwiązywać, aby określić charakter danej doktryny wojennej uznać należy rozwój produkcji

wojennej, głównie w zakresie dostarczania siłom zbrojnym techniki wojskowej. Należy więc przede wszystkim ustalić, czy technika ta sprzyja prowadzeniu działań obronnych czy też zaczepnych.

Ustalenie odpowiedzi na to zasadnicze pytanie, podobnie jak w obszarze społeczno-politycznym, powoduje konieczność analizy problemów cząstkowych, z której wnioski umożliwią ostateczne sprecyzowanie charakteru gospodarczej strony doktryny wojennej.

I tak:

1. Zasadnicze znaczenie dla rozwoju każdego państwa ma współpraca gospodarcza i naukowo-techniczna. Stworzenie warunków do wzajemnie korzystnej wymiany handlowej i gospodarczej ma więc istotne znaczenie dla pokojowego rozwoju państw, sprzyja przeciwdziałaniu wojnie, i odwrotnie - brak takiej współpracy lub jej utrudnienie sprzyja zaostrzeniu sytuacji. Odpowiednie zapisy doktrynalne w tym względzie mogą więc być pomocne przy ustalaniu obronności lub zaczepności gospodarczej strony ustaleń doktrynalnych.

2. Ustalenia doktrynalne określają ogólne wskaźniki wielkości i rodzaju techniki wojskowej produkowanej w kraju lub importowanej z innych państw. Szczegółowa ocena tych wielkości /o czym jeszcze będzie mowa/ umożliwi określenie charakteru omawianej strony doktryny - jej obronności lub zaczepności.

3. Dla produkcji techniki wojskowej istotne znaczenie ma rozwój naukowej myśli technicznej oraz przyjmowanych rozwiązań technologicznych. Nauka /technologia/ jest dzisiaj uznana za siłę wytwórczą i dlatego jej ocena ma także istotny wpływ na obronny czy też zaczepny charakter gospodarczej strony

doktryny wojennej.

4. Duże znaczenie dla prowadzenia działań wojennych ma infrastruktura wojskowa - jej stan, rodzaj oraz stopień rozbudowy. Wycena tego wskaźnika ma także istotne znaczenie przy ustaleniu charakteru gospodarczej strony doktryny wojennej.

5. Szczególny wpływ na poziom gospodarki wojennej wywiera budżet wojskowy. Ocena wielkości tego budżetu może więc być jednym z najważniejszych wyznaczników obronności lub zaczepności omawianej strony doktryny wojennej.

Dla uzyskania ostatecznej charakterystyki gospodarczej strony doktryny wojennej niezbędne jest więc, analogicznie jak w jej społeczno-politycznej stronie, wyważona ocena wszystkich wymienionych wskaźników cząstkowych.

Za problem główny w obszarze wojskowym i odpowiednio w wojskowej stronie doktryny wojennej, który należy rozpatrywać przy ustaleniu jej charakteru uznać należy cele które mają realizować siły^{x/}. I w tym wypadku, analogicznie jak w uprzednio przedstawionych, pomocne będzie rozwiązanie problemów cząstkowych, a mianowicie: .

1. Na stan sił zbrojnych istotny wpływ wywierają takie czynniki jak uzbrojenie i wyposażenie. One też mogą świadczyć o obronnym lub zaczepnym charakterze wojskowej strony danej doktryny wojennej.

2. Na sprawność działania sił zbrojnych duży wpływ wywiera ich struktura organizacyjna: podział na rodzaje sił zbrojnych, wojsk i służb; podporządkowanie organizacyjne; wielkości poszczególnych związków i oddziałów; system dowodzenia itp. Wska-

X/ Szczegółowa ocena charakteru wojskowej strony doktryny wojennej przedstawiona zostanie w dalszej części niniejszego studium.

źniki te również w określony sposób charakteryzują wojskową stronę danej doktryny wojennej.

3. Duży wpływ na zdolność bojową sił zbrojnych wywierają z kolei takie czynniki, jak: stan wyszkolenia, sprawność organizacyjna, doświadczenie i morale żołnierzy, stan gotowości bojowej itp. Ich analiza jest więc bardzo istotna przy ocenie charakteru wojskowej strony doktryny wojennej.

4. Formy i sposoby wykonywania zadań przez siły zbrojne zależą od uznanych za obowiązujące zasad sztuki wojennej, a zatem preferowanie np. operacji /działań/ obronnych lub zaczepnych będzie świadectwem charakteru danej doktryny.

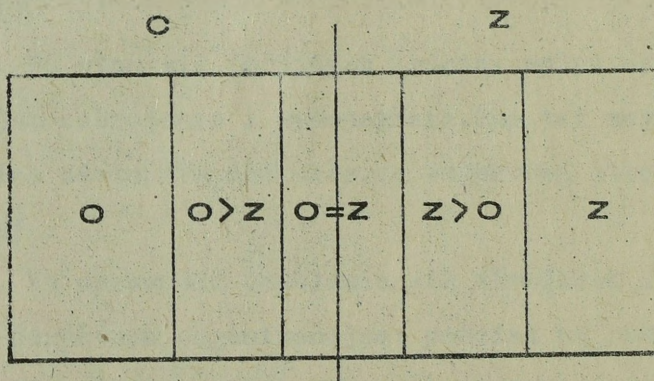
Reasumując należy stwierdzić, że i w wojskowej stronie doktryny wojennej wyważona ocena poszczególnych czynników składa się na ocenę jej charakteru. Dodać przy tym należy, że ocena tej właśnie strony doktryny wojennej powinna mieć decydujący wpływ na ocenę charakteru doktryny wojennej w ogóle.

3. KRYTERIA OCENY OBRONNEGO I ZACZEPNEGO CHARAKTERU DOKTRYN WOJSKOWYCH /KONCEPCJI STRATEGICZNYCH/.

Podział na doktryny wojskowe o charakterze obronnym i zaczepnym nie jest łatwy. Jest on jednak niezmiernie przydatny dla lepszego zrozumienia złożoności problemu i znalezienia racjonalnych metod jego rozwiązania.

W niniejszym rozdziale przedstawione zostaną podstawowe kryteria wyróżniające te cechy doktryny wojskowej, które świadczą o jej obronnym lub zaczepnym charakterze.

Przy głębszej analizie rozpatrywanego problemu okazuje się, że tylko niektóre cechy doktryny wojskowej można uznać za czysto obronne lub czysto zaczepne. W stosunku do większości cech /patrz rys. 2/ trudno w sposób zdecydowany określić ich przynależność do poszczególnych obszarów - obronnego lub zaczepnego. Można bowiem przyjąć, że są to cechy zarówno obronne jak i zaczepne, z przewagą jednych lub drugich / $O > Z$ lub $Z > O$ /, względnie znajdujące się w stosunku równowagi / $O = Z$ /.

Rys. 2 Doktryna wojskowa

O - cechy wpływające na obronny charakter doktryny wojskowej
Z - cechy wpływające na zaczepny charakter doktryny wojskowej

Rozwiązania problemu, a więc określenia charakteru doktryny wojskowej poszukać należy przez udzielenie odpowiedzi na przedstawione w poprzednim rozdziale pytania /problemy/ ostateczne. Opierać się przy tym trzeba na wyżej podanych zasadach podziału oraz opiniach ekspertów.

Niezbędnym warunkiem dokonania oceny jest dostępność treści danej doktryny wojskowej. W przypadku jej nieznaności trzeba obrać drogę trudniejszą - dochodzenia do treści danej doktryny wojskowej przez ocenę rozwiązań praktycznych występujących w okresie pokoju. Badania takie mogą się jednak okazać niezbędne dla określenia zgodności ustaleń doktrynalnych z faktycznym potencjałem wojskowym. Będzie o tym mowa w kolejnych rozdziałach niniejszego studium.

Rozpatrując obszar pierwszy - uzbrojenie i wyposażenie armii - za celowe uznać należy ocenianie wszystkich ich rodzajów, a przynajmniej tych, które uważa się na danym etapie za najważniejsze. Dodać przy tym trzeba, że uzbrojenie i wyposażenie nie jest w swojej istocie ani obronne ani zaczepne, może jedynie być użyte w obronnej lub zaczepnej walce.

Za najważniejszą na obecnym etapie uznać niewątpliwie należy broń masowego rażenia, a głównie broń jądrową. Mimo iż broń tę wykorzystywać można /i to z dużym skutkiem/ zarówno w działaniach zaczepnych, jak i w obronnych, bardziej sprzyja ona tym pierwszym /Z > 0/. Broń tę ze względu na jej siłę niszczącą należałoby w pierwszej kolejności wyeliminować z arsenałów zbrojeniowych.

W literaturze specjalistycznej mamy do czynienia z różnymi poglądami w tym względzie. Na uwagę zasługuje pogląd^{x/} w myśli którego należałoby większość broni jądrowej wyeliminować jak z/ Wyrażony przez M. Thatcher podczas wizyty w Moskwie w 1987 r.

najszybciej, zachowując określoną jej część do czasu zapewnienia niemożności dokonywania agresji przez jakiekolwiek państwo. Chodzi o to, by ze względu na swoją moc służyła ona jeszcze przez jakiś czas za środek gwarantujący utrzymanie pokoju.

Za równie jak broń jądrowa groźne uznać by należało różnego rodzaju nowoczesne środki rażenia, jak na przykład: broń laserowa, wiązkowa, psychologiczna itp. Mimo iż wykorzystywać je można tak w działaniach zaczepnych jak i w obronnych / $Z > 0$, $Z = 0$, a nawet $0 > Z$ /, środki te z uwagi na ich właściwości, mogą łatwo spowodować agresję. Podobnemu celowi służyć mogą bronie kosmiczne oraz te, które powszechnie zwie się bronią precyzyjną.

Rozpatrując z kolei technikę konwencjonalną, za niebezpieczną uznać należy tę, przy której użyciu można prowadzić ogień zarówno ładunkami jądrowymi /chemicznymi, biologicznymi itp./, jak i konwencjonalnymi. Są to: samoloty bombowe, myśliwsko-bombowe, szturmowe i pokładowe; lotniskowce; okręty podwodne oraz artyleria atomowa. Ze względu na swoje cechy technika ta służyć może przede wszystkim działaniom o charakterze zaczepnym / Z , $Z > 0$, $Z = 0$ /.

Również do środków służących realizacji zaczepnych celów doktryny wojskowej zaliczyć by należało: śmigłowce szturmowe; krążowniki; pancerniki; niszczycele; okręty rakietowe i torpedowe; czołgi; bojowe wozy piechoty oraz artylerię samobieżną i rakietową / $Z > 0$, $Z = 0$ /.

Z powyższego wynika, że pozostałe rodzaje konwencjonalnej techniki wojskowej sprzyjać powinny realizacji założeń doktrynalnych o charakterze obronnym. Do nich zaliczyć by przede wszystkim należało: lotnictwo myśliwskie; trałowce, dozorowce;

stawiacze min; artylerię nabrzeżną; broń strzelecką; artylerię i rakiety przeciwlotnicze; artylerię i rakiety przeciwpancerne; artylerię holowaną; artylerię fortyfikacyjną; transportery opancerzone; technikę wojsk inżynieryjnych oraz niektóre rodzaje techniki wojsk chemicznych /0, 0 > Z, 0 = Z/.

Oddzielnego potraktowania wymaga technika radioelektroniczna, z której część przesądzić może o obronnym, a część o zaczepnym charakterze doktryny wojskowej.

Reasumując stwierdzić by należało, że za technikę świadcząca przede wszystkim o zaczepnym charakterze doktryny wojskowej, trzeba uznać tę, która głównie ze względu na ruchliwość i /lub/ siłę rażenia, ułatwia manewrowość wojsk. Pozostała natomiast technika może być lepiej wykorzystana w działaniach obronnych bądź /jak na przykład technika rozpoznawcza, czy łączności/ w równej mierze w każdym rodzaju działań. Szczegółowych ustaleń można oczekiwać po przeprowadzeniu odpowiednich ekspertyz.

Obszar drugi - to struktura organizacyjna sił zbrojnych decydująca o ich liczebności, podziale, podporządkowaniu i przyjętym systemie dowodzenia. Zgodnie z nią siły zbrojne dzielą się na: strategiczne wojska raketowe, wojska obrony powietrznej kraju, wojska lądowe, wojska lotnicze, marynarkę wojenną oraz /według niektórych/ wojska powietrznodesantowe. Oddzielną grupę stanowią siły obrony terytorium kraju. Spośród rodzajów sił zbrojnych za służące przede wszystkim realizacji założeń doktryn wojennych o charakterze zaczepnym uznać by należało: strategiczne wojska raketowe oraz wojska powietrznodesantowe /Z, Z > 0, Z = 0/. Z kolei wojska obrony powietrznej kraju oraz siły obrony terytorium kraju odznaczają się przewagą cech o charakterze obronnym /0, 0 > Z, 0 = Z/.

Podobną klasyfikację zastosować można w stosunku do pozostałych trzech rodzajów sił zbrojnych, z tym, że w tym wypadku operować należy wchodzącymi w ich skład rodzajami wojsk. Do wojsk, których cechy sprzyjają doktrynie wojskowej o charakterze zaczepnym zaliczyć by należało: lotnictwo bombowe, myśliwskobombowe i szturmowe; siły podwodne oraz piechotę morską; wojska rakietowe; wojska pancerne i powietrznodesantowe. Za szczególnie "niebezpieczne" należałoby uznać wojska specjalne /dywersyjne, terrorystyczne itp. / $Z > 0$, $Z = 0$.

Po przeciwnej stronie znaleźć się powinny: lotnictwo myśliwskie, siły obrony wybrzeża oraz wojska OPL i inżynierskie $0 > Z$, $0 = Z$.

Do wojsk, które z kolei służyć mogą w większym lub mniejszym stopniu zarówno doktrynie o charakterze obronnym, jak i zaczepnym zaliczyć by należało: lotnictwo wojsk lądowych; siły konwencjonalnego lotnictwa morskiego i siły nawodne, a także wojska zmechanizowane, część artylerii konwencjonalnej, wojska łączności oraz część wojsk chemicznych $Z > 0$, $Z = 0$, $0 > Z$.

Przy określaniu charakteru doktryny wojskowej istotne znaczenie ma zarówno wielkość stanu osobowego sił zbrojnych jak i liczba /rodzaje/ jednostek. Dążyć by należało do maksymalnego obniżania obu wielkości /po uprzednim ustaleniu niezbędnego ich minimum na każdym etapie ograniczania zbrojeń/.

Reasumując trzeba stwierdzić, że doktrynie wojskowej o charakterze obronnym sprzyjałaby w pierwszej kolejności redukcja tych jednostek wojskowych, które powodują, że siły zbroj-

ne są zdolne do rozpoczęcia agresji przy użyciu broni masowego rażenia. Przy tym każda redukcja techniki wojskowej - o czym już wspomniano - powinna zapewnić równowagę potencjałów wojskowych na każdym z etapów.

Obszar trzeci - zawiera czynniki, które zwykle się nazywać trudno wymiernymi. Zaliczyć do nich, jak to już stwierdzono, należy: stan wyszkolenia, sprawność organizacyjną, doświadczenie i morale żołnierzy, stan gotowości itp. Każdy z tych czynników, w zależności od przeprowadzonej przez ekspertów oceny, może w większym lub mniejszym stopniu sprzyjać działaniom obronnym lub zaczepnym, a tym samym ma wpływ na charakter doktryny wojskowej.

Reasumując należy uznać, że w ocenie charakteru doktryny wojskowej nie wolno ominąć wymienionych czynników trudno wymiernych.

Obszar czwarty - sztuki wojennej - obejmuje wszystkie jej szczeble, od strategii po taktykę. Ze względu na możliwości autorów ograniczamy się do pierwszego z wymienionych obszarów. Pozostałe powinny być poddane głębszym badaniom.

Ze formy działań strategicznych, które służą doktrynie wojskowej o charakterze zaczepnym, uznać by należało działania i operacje strategiczne wojsk rakietowych oraz strategiczne operacje powietrzne na kontynentalnych i oceanicznych TDW /Z, $Z > 0$, $Z = 0$ /. Z kolei doktrynie wojskowej o charakterze obronnym służą działania i operacje strategiczne mające na celu odparcie powietrzno-kosmicznego napadu nieprzyjaciela oraz strategiczne operacje przeciwpowietrzne /O, $O > Z$, $O = Z$ /.

Jeżeli natomiast chodzi o operacje strategiczne na kontynentalnych i oceanicznych TDW, to - podobnie jak w wypadku rodzajów sił zbrojnych - przeanalizować należy poszczególne ich formy. Ze względu na interesujące nasz kraj problemy ustosunkujemy się jedynie do pierwszej z wyżej wymienionych operacji. Za formy operacji strategicznej na kontynentalnym TDW, które służą doktrynie wojskowej o charakterze zaczepnym uznaje się: pierwsze i kolejne uderzenia wojsk raketowych; operacje powietrzne; operacje desantowe i powietrznodesantowe; operacje desantowo-szturmowe oraz pierwsze i kolejne operacje zaczepne frontów /grup armii/. Z kolei za formy służące doktrynie wojskowej o charakterze obronnym uznać trzeba: operacje przeciwpowietrzne; operacje przeciwdesantowe; działania bojowe wojsk OPK rozmieszczonych w strefie przygranicznej; operacje i działania bojowe flot służące obronie i ochronie wód przybrzeżnych i linii brzegowej oraz operacje obronne frontów /grup armii/.

Reasumując stwierdzić należy, że odprężeniu w stosunkach międzynarodowych sprzyja preferowanie w obszarze sztuki wojennej tych form operacji /działań bojowych/, które służą doktrynie wojskowej o charakterze obronnym.

x

Wyżej przedstawione propozycje mają na celu doprowadzenie do takiego sformułowania doktryn wojskowych, aby realizacja ich ustaleń uniemożliwiała wszczęcie jakiegokolwiek agresji.

Trzeba jednak zdawać sobie sprawę z dwóch istotnych faktów. Po pierwsze, że w doktrynach wojskowych przedstawia się poglądy, które w znacznej części obowiązywać powinny przez sto-

sunkowo krótki okres czasu /około 5 lat/, a po drugie - że ustalenia te powinny odpowiadać istniejącemu i prognozowanemu do osiągnięcia /w tym okresie/ potencjałowi wojskowemu.

Biorąc pod uwagę istniejący stan sił zbrojnych i tempo, w jakim następują porozumienia rozbrojeniowe, należy liczyć się z koniecznością stopniowego dostosowywania ustaleń doktrynalnych do stale i równoważnie obniżanych potencjałów wojskowych. Oznacza to konieczność etapowego i równoważnego obniżania potencjałów wojskowych i formułowania ustaleń doktrynalnych.

Z przedstawionych rozważań wynika ścisły związek ustaleń doktrynalnych z potencjałem wojskowym. Doktryna wojskowa ukierunkowuje działalność odpowiednich organów dla osiągnięcia określonego stanu tegoż potencjału. Istnieje jednak również sprzężenie zwrotne. Kierownictwo państwa /koalicji/ precyzując ustalenia doktrynalne musi uwzględniać zarówno aktualny stan jak i przewidywany rozwój owego potencjału. Jeżeli przedstawionych sprzężeń się nie uwzględni, ma się do czynienia z doktryną w sensie negatywnym, a więc zespołem poglądów wyspekulowanych, oderwanych od życia.

Nasz stan wiedzy o badanym problemie pozwala sformułować hipotezę roboczą, zgodnie z którą, cel ostateczny /niemożliwość rozpoczęcia agresji/, można będzie osiągnąć stopniowo poprzez:

- likwidację groźby kataklizmu atomowego;
- zmniejszenie, a następnie wyeliminowanie możliwości wywołania jakiegokolwiek wojny.

Przez cały czas baczyc by jednak należało, aby utrzymywać równowagę potencjałów wojskowych przeciwstawnych systemów społeczno-politycznych oraz odpowiadających im ustaleń doktrynalnych.

Trzeba też w tym miejscu zaznaczyć, że na określonym etapie przedstawionego procesu należałoby przystąpić do rozwiązania Paktu Północno-Atlantyckiego i Układu Warszawskiego.

4. WYZNACZNIKI RACJONALNEJ WYSTARCZALNOŚCI OBRONNEGO POTENCJAŁU WOJSKOWEGO

4.1. Składniki potencjału wojskowego.

Potencjał wojskowy państwa jest jednym z podstawowych składników potencjału wojennego, bezpośrednio wpływającym na sposoby prowadzenia walki zbrojnej, a przede wszystkim na końcowy rezultat wojny. Potencjał ten kształtują określone historyczne uwarunkowania, a także dialektycznie zmieniające swą wartość wyznaczniki polityczne, ekonomiczne, naukowo-techniczne i inne.

Potencjał wojskowy tworzą zarówno składniki łatwo mierzalne, jak i trudno mierzalne, ściśle ze sobą powiązane. Każdy z tych składników spełnia określoną rolę w kształtowaniu wartości potencjału wojskowego, rozumianego jako całokształt możliwości prowadzenia zbrojnych działań w oparciu o posiadane siły i środki. W jednym wypadku decydujące znaczenie mieć będzie liczebność sił zbrojnych, w innym zaś ich techniczne wyposażenie, sprawność organizacyjna czy morale żołnierzy itp.

Łatwo mierzalne składniki potencjału wojskowego nie trudno wartościować, można je bowiem określać naturalnymi jednostkami miary. Określenie liczby żołnierzy, uzbrojenia, zaopatrzenia itp. nie rozwiązuje jednak problemu wartości potencjału wojskowego w całości, gdyż współcześnie coraz większą rolę odgrywają jakościowe jego cechy. Wartościowanie tych cech jest jednakże o wiele

trudniejsze, co stanowi podstawową przeszkodę w porównywaniu potencjałów wojskowych przeciwstawnych stron.

Liczebność sił zbrojnych w ograniczonym tylko stopniu odzwierciedla współcześnie wartość potencjału wojskowego. Jest tak dlatego głównie, że różnice w uzbrojeniu i wyposażeniu powodują konieczność angażowania większej lub mniejszej liczby żołnierzy. Przykładem mogą być wysoce ut Technicznione armie, w których Liczebność obsługi technicznej dorównuje liczebności wojsk bezpośrednio biorących udział w walce lub nawet ją przewyższa. Liczebność wojsk należy więc rozpatrywać w ścisłym związku z jakością uzbrojenia oraz technicznego ich wyposażenia.

O wartości potencjału wojskowego w dużej mierze decydują proporcje ilościowe pomiędzy poszczególnymi rodzajami sił zbrojnych, wojsk i służb. Inną wartość przedstawiają bowiem np. wojska pancerne, powietrznodesantowe lub obrony powietrznej kraju itp. , głównie ze względu na zróżnicowane możliwości prowadzenia przez nie zbrojnych działań. Decydują też o niej w dużej mierze proporcje między wojskami przeznaczonymi do rażenia przeciwnika a siłami je wspomagającymi i zasilającymi. Proporcje między poszczególnymi rodzajami wojsk i służb, nie uwzględniające warunków prowadzenia przez siły zbrojne działań, mogą znacznie obniżyć wartość rozpatrywanych potencjałów wojskowych.

Przewaga wojsk określonego rodzaju może też świadczyć o obronnym lub zaczepnym charakterze sił zbrojnych danego państwa. Rozbudowane wojska obrony powietrznej kraju, obrony wybrzeża, sił obrony cywilnej świadczą o obronnym, nieagresywnym charakterze sił zbrojnych.

Wartość potencjału wojskowego zależy współcześnie, jak nigdy dotychczas, od stopnia nasycenia wojsk bronią oraz innymi technicznymi środkami niezbędnymi do prowadzenia walki. Liczba poszczególnych rodzajów broni, a także innych technicznych środków /służących np. do prowadzenia rozpoznania przeciwnika, utrzymywania łączności między poszczególnymi zgrupowaniami czy też do maskowania wojsk, dostaw zaopatrzenia itp./ jest jednym z podstawowych czynników określających wartość potencjału wojskowego. Trzeba jednak przy tym mieć na uwadze iż nadmierna liczba broni oraz technicznych środków walki w poszczególnych jednostkach organizacyjnych sił zbrojnych może ograniczać jej wykorzystanie przez żołnierzy.

Jakość wyposażenia technicznego wojsk, a głównie uzbrojenia, odgrywa współcześnie niezwykle ważną rolę, często przesądzając o wartości potencjału wojskowego. Nowoczesne środki walki umożliwiają stosunkowo ograniczonym siłom zbrojnym przeciwstawienie się większej liczebnie armii ale wyposażonej w przestarzałą broń. Wartość poszczególnych rodzajów broni oraz innego sprzętu technicznego jest oczywiście bardzo różna. Niezwykle trudno jest więc porównywać czołgi z uzbrojonymi śmigłowcami, a nawet poszczególne typy czołgów między sobą. Przy ich porównywaniu można posługiwać się m.in. takimi danymi jak rok produkcji, podstawowe ich parametry itp. Konieczne jest posiadanie odpowiednich przeliczników za pomocą których można by porównywać poszczególne rodzaje broni.

Kolejnym składnikiem potencjału wojskowego są rezerwy osobowe i zgromadzone zapasy materiałowo-techniczne. Współcześnie, zwłaszcza w początkowym okresie wojny, zastosowanie zgromadzonych broni o ogromnej mocy rażenia niewątpliwie spowoduje znaczne straty w stanach osobowych wojsk, w uzbrojeniu i sprzęcie technicznym, a

także w zapasach materiałowych. Istnieje też duże prawdopodobieństwo przerwania produkcji na cele wojenne. Z tych względów przygotowanie i utrzymywanie odpowiednio przeszkolonych rezerw osobowych oraz zgromadzenie zapasów materiałowo-technicznych w sposób istotny wpływa na wartość potencjału wojskowego.

Wartość potencjału wojskowego zależy też w dużym stopniu od stanu infrastruktury : sieci komunikacyjnej, rozbudowanych baz, przygotowanych umocnień i ukryć. Tak na przykład rozbudowana sieć rurociągów paliwowych w znacznym stopniu ułatwi zaopatrzenie wojsk w paliwa, wybudowane obwodnice wokół dużych miast w sposób znaczący wpłyną na możliwość przegrupowania wojsk, zaś zbudowane ukrycia zmniejszą ponoszone przez te wojska straty. Wszystko to wskazuje, iż wartość potencjału wojskowego zależy w dużym stopniu od stanu infrastruktury, zresztą nie tylko wojskowej, lecz także cywilnej.

Wymienione składniki potencjału wojskowego w różnym stopniu wpływają na jego wartość, co musi być uwzględniane przy szacowaniu i porównywaniu potencjałów wojskowych poszczególnych państw /koalicji/.

Nie mniej ważną rolę aniżeli składniki łatwo mierzalne odgrywają trudno mierzalne, zarówno organizacyjne jak i osobowościowe. W pierwszym rzędzie należy do nich zaliczyć sprawność organizacyjną, rozpatrywaną zarówno w sensie strukturalnym jak i funkcjonalnym. W sensie strukturalnym chodzi przy tym głównie o dostosowanie liczby żołnierzy do liczby uzbrojenia i sprzętu technicznego, jak również o dostosowanie liczby różnych jednostek do planowanych zadań. W zakresie funkcjonalnym natomiast podstawowe znaczenie ma odpowiedni podział zadań i kompetencji pomiędzy poszczególne ogniewa dowodzenia oraz dokładne określenie procesu podejmowania

decyzji.

Do trudno mierzalnych - osobowościowych składników potencjału wojskowego należy zaliczyć wyszkolenie wojsk i rezerw osobowych oraz doświadczenie żołnierzy w prowadzeniu zbrojnych działań. Wyszkołenie wojsk i rezerw osobowych odgrywa obecnie niezwykle ważną rolę ze względu na konieczność posługiwania się nowoczesną, skomplikowaną bronią i innym sprzętem technicznym. Ważną przy tym rolę odgrywa czas pełnienia służby wojskowej i stopień uzawodowienia wojsk. Wyszkołenie wojsk nie może jednak w pełni zastąpić uzyskanego w walkach doświadczenia. Doświadczenia ubiegłych wojen wskazują iż wojska które już brały udział w zbrojnych działaniach ponoszą w kolejnych walkach mniejsze straty, a ich działania są o wiele bardziej skuteczne aniżeli wojsk uczestniczących w nich po raz pierwszy. Doświadczenie w prowadzeniu zbrojnych działań w pewnym tylko stopniu można osiągać drogą różnego rodzaju ćwiczeń, gdyż nie występuje w nich realny przeciwnik oraz zagrożenie życia.

Kolejnym trudno mierzalnym - osobowościowym składnikiem potencjału wojskowego jest morale żołnierzy - ich gotowość do poświęceń i ponoszenia ofiar, wynikająca z przekonania o słuszności celu walki. Ten składnik potencjału wojskowego jest kształtowany już w okresie pokoju, przyczyniając się do wzrostu dyscypliny wojskowej oraz sprawności funkcjonowania wojska.

4.2. Wyznaczniki potencjału wojskowego

Wymienione składniki potencjału wojskowego są kształtowane przez wiele różnorodnych czynników, które można określić w postaci liczbowej jako wyznaczniki wartości potencjału wojskowego. Innymi

słowy - wyrażone w postaci liczbowej wyznaczniki określają wymaganą w danych warunkach polityczno-militarnych wartość poszczególnych składników potencjału wojskowego. Wyznaczników tych jest wiele, przy czym mogą one mieć różny wpływ na poszczególne łatwo i trudno mierzalne składniki potencjału wojskowego.

Najważniejszym decydującym wyznacznikiem wielkości potencjałów wojskowych przeciwstawnych stron są cele i zamiary państw. Jeśli przeciwstawne państwa /koalicje/ nie mają wobec siebie agresywnych zamiarów, wówczas ich potencjały wojskowe mogą być utrzymywane na niskim poziomie. Jeśli natomiast określone państwo ma zamiary agresywne - a więc dąży do osiągnięcia celu politycznego drogą przemocy zbrojnej - wówczas rozwija ono poszczególne składniki swego potencjału wojskowego stosownie do założonego celu i zamiarów, a także do potencjału przeciwnika. Wpływ tego wyznacznika na poszczególne składniki potencjału wojskowego może być różny. Zależy on od wielu innych wyznaczników, takich np. jak możliwości naukowo-techniczne, gospodarcze, demograficzne itp. Wszystkie te wyznaczniki niemal stale zmieniają swoją wartość, wobec czego należałoby systematycznie poddawać je analizie i wyciągać wnioski co do konieczności utrzymywania odpowiedniej wielkości potencjału wojskowego.

Wielkość potencjału wojskowego jest w dużej mierze uzależniona od sytuacji polityczno-militarnej w danym regionie, na danym kontynencie czy nawet w świecie. Przykładem tego może być okres napięcia wywołany wojną w Korei, kiedy to znacznie rozbudowano i zmodernizowano siły zbrojne wielu państw, pomimo iż bezpoś-

redniego ich zagrożenia nie stwierdzono. Stopień napięcia w stosunkach międzynarodowych jest więc kolejnym wyznacznikiem wielkości utrzymywanego potencjału wojskowego. Na poszczególne jego składniki mogą też wpływać inne wyznaczniki, tym niemniej generalnie wartość potencjału wojskowego jest zmniejszana lub zwiększana stosownie do sytuacji polityczno-militarnej w świecie.

Położenie geopolityczne państwa, jego usytuowanie w newralgicznym regionie lub na mniej ważnych kierunkach strategicznych, jest wyznacznikiem wielkości poszczególnych składników potencjału wojskowego. I tak - położenie geopolityczne Polski zmusza nas do zwrócenia szczególnej uwagi na rozbudowę systemu obrony powietrznej kraju, obrony wybrzeża oraz systemu obrony cywilnej, znajdujemy się bowiem na głównym kierunku strategicznym przeciwstawnych ugrupowań militarnych, zaś terytorium naszego kraju stanowić będzie bezpośrednie zaplecze pierwszorzutowych zgrupowań operacyjno strategicznych. Powoduje to iż jesteśmy narażeni na silne oddziaływanie głównie środkami ataku powietrznego przeciwnika.

Bezpośredni wpływ na wielkość potencjału wojskowego, w tym poszczególnych jego składników ma potencjał wojskowy przeciwnika. Jego wielkość determinuje rozbudowę lub ograniczenie określonych rodzajów sił zbrojnych, wojsk i służb. Jeśli potencjalny przeciwnik rozwija głównie swe siły lotnicze i rakietowe, konieczna staje się rozbudowa systemu obrony powietrznej, natomiast, gdy rozwija broń pancerną - zachodzi potrzeba zwrócenia szczególnej uwagi na rozwój broni przeciwpancernej. Wielkość potencjału wojskowego przeciwnika^k jest więc jednym z głównych wyznaczników potencjału

wojskowego własnego państwa.

Współcześnie większość państw Europy jest powiązana układami wojskowymi, co nie może pozostawać bez wpływu na wielkość ich potencjałów wojskowych. Potencjały te bowiem wzajemnie się uzupełniają i kumulują. Rozpatrując więc niezbędną wielkość potencjałów wojskowych poszczególnych państw koalicji, trzeba mieć na uwadze zagrożenie wynikające z wielkości łącznego, koalicyjnego potencjału wojskowego przeciwnika. Wyznacznik ten charakteryzuje rolę sił zbrojnych danego państwa w wojnie i jest adekwatny do innych wyznaczników /np. położenia geopolitycznego państwa, potencjału gospodarczego itp./.

Wielkość potencjału wojskowego i jego skład są w dużym stopniu zdeterminowane możliwościami gospodarczymi państwa. Ograniczone możliwości gospodarcze kraju uniemożliwiają rozbudowę potencjału wojskowego do wymaganych potrzeb, wpływają również na jego skład. Aby zrekompensować niedostatek technicznego wyposażenia wojsk, państwa słabo rozwinięte na ogół więc zwiększają ich liczebność. Możliwości gospodarcze wpływają w decydującym stopniu na stopień unowocześnienia sił zbrojnych, ograniczając go lub zwiększając. Wpływają również na treść celów i zamiarów wojskowych danego państwa.

Na potencjał wojskowy wpływają także możliwości naukowo-techniczne państwa. Wielkość tego potencjału określają przede wszystkim takie czynniki jak stopień rozwoju naukowo-technicznego oraz umiejętność posługiwania się nowoczesnymi środkami przez żołnierzy. Możliwości naukowo-techniczne państwa determinują

wartość poszczególnych składników potencjału wojskowego, a zwłaszcza technicznego wyposażenia sił zbrojnych,

Kolejnym wyznacznikiem, istotnym głównie z punktu widzenia liczebności sił zbrojnych, jest potencjał demograficzny państwa, a zwłaszcza liczba ludności zdolnej do spełniania zadań wojskowych. Liczebnie większe państwa mogą więc powoływać duże armie, co nie może pozostać bez wpływu na wynik wojny, podczas której wystąpią znaczne straty w ludziach. W tym względzie np. przewagę nad państwami Układu Warszawskiego mają państwa wchodzące w skład NATO.

Wielkość i kształt poszczególnych składników potencjału wojskowego w dużym stopniu uzależnione są też od warunków geofizycznych. W państwach o obszarze górzystym organizuje się piechotę górską; do działań na obszarach trudno dostępnych, porzeczanych przeszkodami wodnymi konieczna jest rozbudowa wojsk inżynieryjnych itp. Warunki geofizyczne narzucają więc danemu państwu wielkość i kształt potencjału wojskowego - stanowią jego wyznaczniki.

Podsumowując te rozważania można stwierdzić, że potencjał wojskowy państwa jest zdeterminowany obiektywnymi czynnikami, których w dowolny sposób nie sposób zmienić. Wyróżnione w niniejszym opracowaniu składniki potencjału wojskowego oraz nazwy wyznaczników i przykładowe ich wielkości przedstawiono w załączniku nr 2.

Sposób opracowania i wykorzystania danych zawartych w tym zestawieniu przedstawimy na konkretnym przykładzie wojsk obrony

wybrzeża. Ogólnie można stwierdzić, że opracowane przez ekspertów wyznaczniki powinny umożliwić obiektywną ocenę potencjału wojskowego przeciwnych stron, uwzględniając wpływ zarówno każdego czynnika oddzielnie jak i wszystkich łącznie, na potencjał wojskowy strony przeciwnej.

Na przykładzie wyżej wymienionych wojsk obrony wybrzeża można ocenić, że wpływ celów potencjalnego przeciwnika na konieczność posiadania sił obrony wybrzeża jest średni /4 punkty/, sytuacja polityczno-militarna w świecie obecnie w małym tylko stopniu oddziałuje na wielkość utrzymywanych sił /2 punkty/, ważne znaczenie w tym względzie ma natomiast położenie geopolityczne naszego państwa, bowiem bezpośrednia styczność z potencjalnym przeciwnikiem w bardzo dużym stopniu oddziałuje na wielkość tych sił /16 punktów/. Z kolei przynależność naszego kraju do Układu Warszawskiego nie ma większego wpływu na rozpatrywane zagadnienie, gdyż jesteśmy obowiązani do samodzielnego organizowania obrony wybrzeża /2 punkty/. Również możliwości gospodarcze kraju, możliwości naukowo-techniczne, możliwości demograficzne nie mają większego w tym zakresie znaczenia /po 2 punkty/. Na potencjał obrony wybrzeża duży natomiast wpływ mają warunki geofizyczne, zwłaszcza długość wybrzeża morskiego i dogodność do wysadzania desantów morskich / 8 punktów/.

Otrzymany w ten sposób łączny wyznacznik potencjału wojskowego obrony wybrzeża możemy porównać z wyznacznikami charakteryzującymi odpowiednie składniki potencjału wojskowego

ewentualnego przeciwnika, wysnuwając wniosek o przewadze jednej ze stron nad drugą lub równowadze w tym zakresie.

Oceniając łączny wpływ potencjału wojskowego przeciwnika oraz innych czynników na poszczególne składniki naszego potencjału, można dojść do wniosku, który z nich odgrywa większą, który zaś mniejszą rolę w kształtowaniu tego potencjału wojskowego, wskazuje na czym skupić głównie uwagę przy jego analizie.

4.3 Racjonalna wystarczalność obronnego potencjału wojskowego

Obronny potencjał wojskowy państwa powinien zapewniać jego integralność terytorialną i suwerenność oraz bezpieczeństwo wewnętrzne. Powiązania i uwarunkowania potencjału wojskowego zostały omówione w poprzednim rozdziale. Stopień zagrożenia państwa nie jest oczywiście stabilny, zwiększa się lub zmniejsza w zależności od wielu różnorodnych czynników, a w związku z tym powinna się zwiększać lub zmniejszać racjonalnie wyważona wielkość obronnego potencjału wojskowego. Przez racjonalną wielkość obronnego potencjału wojskowego rozumie się taki jego skład i taką jego moc, które zapewniają odparcie wszelkiej agresji w istniejących warunkach zagrożenia i przy danych możliwościach gospodarczych państwa.

Racjonalną wystarczalność obronnego potencjału wojskowego należy rozpatrywać, biorąc pod uwagę konieczność utrzymania równowagi sił łącznie we wszystkich jego składnikach. Jest tak dlatego, że potencjały wojskowe przeciwstawnych stron rozwijały się w odmiennych kierunkach.

Racjonalna wystarczalność obronnego potencjału wojskowego powinna być przy tym rozpatrywana w poszczególnych etapach rozwoju stosunków między przeciwstawnymi państwami. W związku z tym podstawową sprawą jest określenie kolejności ograniczania zbrojeń i likwidacji poszczególnych składników potencjałów wojskowych. Współcześnie zarysowuje się następująca kolejność w tym zakresie:

- a/ ograniczanie zbrojeń i likwidacja broni masowego rażenia;
- b/ ograniczanie zbrojeń i likwidacja broni zaczepnych poszczególnych typów;
- c/ ograniczanie zbrojeń i likwidacja broni służących do prowadzenia wojen między państwowych.

Niezależnie od tego należałoby określić termin likwidacji układów wojskowych, a także stopień ograniczenia i likwidacji wojskowych badań naukowych, w każdym rozpatrywanym okresie.

Należy przy tym zauważyć iż ograniczanie zbrojeń i likwidacja broni określonego rodzaju mogą się na siebie nakładać, co oznacza iż wraz z ograniczaniem i likwidacją broni masowego rażenia będą prowadzone negocjacje o ograniczeniu zbrojeń i likwidacji broni zaczepnych.

W każdym jednak przypadku powinny być utrzymywane potencjały wojskowe po obu przeciwstawnych stronach gwarantujące ich równe bezpieczeństwo. Początkowo może to być jeszcze bezpieczeństwo wynikające z wzajemnego odstraszenia się przeciwstawnych stron, natomiast później racjonalna wielkość potencjału wojskowego powinna zapewniać możliwość prowadzenia jedynie działań obronnych. Niezależnie od tego założenia, racjonalna wystarczalność potencjału

wojskowego powinna uwzględniać minimalizację poszczególnych jego składników. Już więc w okresie ograniczania zbrojeń i likwidacji broni masowego rażenia - celowe jest obniżenie potencjałów wojskowych w tym zakresie do wielkości wystarczającej np. na jednokrotne, a nie kilkukrotne zniszczenie przeciwnika, tak jak ma to miejsce obecnie. W okresie ograniczania zbrojeń i likwidacji zaczepnych broni konwencjonalnych w pełni uzasadnione jest zaproponowane w planie W. Jaruzelskiego założenie o wyeliminowaniu w pierwszej kolejności szczególnie niszcycielskich systemów broni, o mocy rażenia zbliżonej do broni jądrowej a zwłaszcza broni precyzyjnej, broni o działaniu przestrzennym itp.

W etapie tym należałoby rozpocząć negocjacje od ograniczania badań i produkcji broni dotychczas jeszcze masowo nie wprowadzanych do wojsk /broni laserowej, wiązkowej i innych/, w tym także broni kosmicznych.

Przy określaniu racjonalnej wystarczalności potencjałów wojskowych największą trudność będzie sprawiać brak możliwości precyzyjnego ustalania wartości różnorodnych systemów broni występujących w poszczególnych państwach. W związku z tym zachodzi konieczność wypracowania odpowiednich wskaźników umożliwiających rozwiązanie tego problemu. Jeden z wariantów podejścia do tego zagadnienia przedstawiono w załączniku nr 3.

Przed rozpoczęciem określonych negocjacji rozbrojeniowych w każdym przypadku należy przyjąć metodę, która umożliwiłaby porównanie wszystkich podstawowych składników potencjałów wojskowych przeciwstawnych stron, a także czynników mających na nie

istotny wpływ.

Negocjacje te mogą dotyczyć zarówno symetrycznego jak i asymetrycznego ograniczania zbrojeń i likwidacji poszczególnych systemów broni. Symetryczne ograniczanie zbrojeń i likwidacja broni będzie mieć miejsce w przypadku równowagi sił i środków określonego rodzaju, natomiast asymetryczne w przypadku nierównowagi poszczególnych systemów broni.

Zarówno przy negocjacjach dotyczących symetrycznej jak i asymetrycznej redukcji potencjałów wojskowych cełowe jest posługiwanie się współczynnikami charakteryzującymi wartość poszczególnych systemów broni w stosunku do przyjętego za podstawę porównań rodzaju broni. Wypracowana w państwach Układu Warszawskiego metoda określania wartości poszczególnych rodzajów broni w stosunku do podstawowego typu wydaje się w pełni wiarygodną. Największe trudności przy negocjacjach rozbrojeniowych na ten temat mogą wynikać przy ocenie wartości poszczególnych rodzajów broni, gdyż trzeba przy tym uwzględnić wszystkie ich podstawowe parametry techniczne oraz odnieść je do parametrów broni przyjętej za podstawę porównań. Również duże trudności mogą wystąpić przy porównywaniu pozostałych składników potencjałów wojskowych przeciwnych stron, ze względu na ukształtowane już różnorodne rozwiązania. Na przykład przy porównywaniu rezerw osobowych trzeba uwzględnić fakt, iż w niektórych państwach wyposażono część żołnierzy rezerwy w broń i inny ekwipunek, co może znacznie przyspieszyć osiąganie gotowości bojowej przez jednostki wojskowe tworzone w oparciu o tak zorganizowany system rezerw osobowych.

Równoległe do ograniczania zbrojeń i likwidacji poszczególnych systemów broni należy ograniczać stopień gotowości wojsk do prowadzenia działań, zmniejszać wielkość utrzymywanych zapasów materiałowo-technicznych, ograniczać i ukierunkowywać szkolenie wojsk i rezerw, przystosowywać infrastrukturę wojskową do potrzeb cywilnych, ograniczać budżety wojskowe, ograniczać i likwidować organa kierowania wojskami oraz organa cywilne powołane do utrzymywania rezerw osobowych i środków materiałowo-technicznych.

Wszelkie ograniczenia zbrojeń i likwidacja broni powinny iść w parze z propagowaniem pokojowego współistnienia, a jednocześnie z wpływaniem na morale i zwartość całych społeczeństw.

4.4 Warunki niezbędne do określania i utrzymywania racjonalnie wyważonego potencjału wojskowego.

Określenie i utrzymywanie racjonalnego /w danych warunkach zagrożenia/ potencjału wojskowego wymaga rozwiązania szeregu zagadnień.

Po pierwsze - zachodzi potrzeba uzgodnienia między negocjującymi stronami metody porównywania wartości poszczególnych systemów broni, a także wypracowania wartości poszczególnych wyróżnionych składników potencjału wojskowego w określonych warunkach. Należy przy tym mieć na uwadze iż rozwiązanie problemów ograniczania zbrojeń i likwidacji broni drogą porównywania ilości i jakości poszczególnych jej systemów może znacznie wydłużyć czas wymagany na osiągnięcia pozytywnego rezultatu. Dlatego też badania wartości poszczególnych składników potencjałów wojskowych powinny być prowadzone sukcesywnie, aby w trakcie rokowań rozbrojeniowych dotyczących określonej problematyki można było posłużyć się uzasadnioną metodą.

Po drugie - warunkiem utrzymywania w racjonalnych granicach potencjału wojskowego jest zapewnienie możliwości oceny istniejącego zagrożenia ze strony potencjalnego przeciwnika. Spełnienie tego warunku stanie się możliwe wówczas, gdy będą dostępne niezbędne informacje do tego potrzebne. Informacje te można uzyskać bądź to drogą rozpoznania zamiarów i działań przeciwnika, a więc bez jego udziału, bądź też drogą inspekcji /kontroli/ na miejscu we współdziałaniu z potencjalnym przeciwnikiem. Należy sądzić, że w początkowym okresie ograniczania i likwidacji broni masowego rażenia priorytetem będzie ^a rozpoznanie, później zaś - zarówno rozpoznanie jak też inspekcjonowanie.

Po trzecie - nieodzownym warunkiem utrzymania racjonalnie wyważonego potencjału wojskowego jest zapewnienie możliwości reagowania państwa na wzrastające lub zanikające zagrożenie ze strony przeciwnika. Możliwości w tym zakresie powinny być adekwatne do tempa przemian, co oznacza, że w poszczególnych okresach ograniczania produkcji i likwidacji poszczególnych systemów broni należy utrzymywać stosowne potencjały produkcyjne i odpowiednie instytucje naukowo-badawcze oraz wydzielać nakłady na utrzymanie potencjału wojskowego równoważnego do potencjału przeciwnika. W przedsięwzięciach zmierzających do utrzymania racjonalnie wyważonego potencjału wojskowego należy w każdym przypadku uwzględnić zachowanie ogólnej, łącznej równowagi w potencjałach wojskowych przeciwstawnych stron.

5. FUNKCJE I CHARAKTER ZADAN SIŁ ZBROJNYCH

5.1. Funkcje sił zbrojnych

Siły zbrojne państwa /koalicji/, w dalszym ciągu spełniają /i należy przypuszczać, że długo jeszcze będą spełniały/ dwie zasadnicze funkcje: funkcję zewnętrzną i funkcję wewnętrzną.

Funkcja zewnętrzna sił zbrojnych, to działalność zmierzająca do realizacji celów polityki państwa w drodze przemocy zbrojnej w wojnie z przeciwnym państwem /koalicją/.

Funkcja wewnętrzna sił zbrojnych - to działalność mająca na celu obronę państwa przed wrogiem wewnętrznym, współudział w zapewnieniu bezpieczeństwa i porządku publicznego, oraz wykonywanie innych przedsięwzięć na rzecz społeczeństwa.

W najbliższej perspektywie /15-20 lat/ znaczenie tych funkcji nie zaniknie, jakkolwiek należy się liczyć z pewnymi ich dość istotnymi nawet przewartościowaniami.

Zmiany zachodzące w wyniku zgłaszanych przez państwa socjalistyczne propozycji rozbrojeniowych /w tym również zawartych w planie Jeruzelskiego/ już dziś spowodowały, że funkcja zewnętrzna sił zbrojnych będzie przybierać charakter bardziej obronny niż zaczepny. Dalszy pomyślny rozwój sytuacji, a szczególnie postępująca redukcja sił zbrojnych i stopniowe odseparowanie od użycia przemocy zbrojnej w regulowaniu problemów spornych może doprowadzić do stopniowego zmniejszania roli funkcji zewnętrznej sił zbrojnych. Może to również być spowodowane wzrostem możliwości osiągnięcia celów politycznych drogą walki nieoreznej, a przede wszystkim takich jej form jak

walka gospodarcza, psychologiczna, dyplomacyjna, walka na polu nauki i techniki oraz inne.

W dającej się przewidzieć perspektywie nie zaniknie natomiast funkcja wewnętrzna sił zbrojnych. Wprost przeciwnie - wzrost znaczenia walk nieoreźnych, szerzący się terroryzm, a także nasilanie się podsycanych zewnątrz procesów zmierzających do wywoływania niepokoju społecznych, aż do wojny domowej włącznie, będzie powodowało wzrost znaczenia funkcji wewnętrznej sił zbrojnych.

Oczekiwać również należy zmian charakteru funkcji wewnętrznej sił zbrojnych, spowodowanej w pierwszym rzędzie przewartościami w samej istocie zagrożenia.

Stwierdzić zatem należy, że charakter funkcji sił zbrojnych oraz wykonywane w ich ramach zadania uzależnione są od szeregu czynników. Do najważniejszych z nich zalicza się:

- zagrożenie ze strony potencjalnego przeciwnika;
- charakter prowadzonej przez państwo polityki;
- zawarte sojusze i położenie geopolityczne państwa.

Ponieważ czynniki te są na ogół znane i w różnych opracowaniach szczegółowo analizowane^{x/}, w tym miejscu zwrócimy jedynie uwagę na niektóre tylko ich aspekty, mające wpływ na funkcje i zadania sił zbrojnych.

Zagrożenie ze strony potencjalnego przeciwnika

Mimo pewnych oznak odprężenia w stosunkach międzynarodowych stan zagrożenia ludzkości zagraża w wyniku kataklizmu

---

x/ Na przykład: System obronny państwa w warunkach obowiązywania stanów wyższej konieczności. Wyd. ASG Warszawa 1987

atomowego, jeszcze nie uległ ani realnej, ani liczącej się zmianie na lepsze. Stosunkowo niewielką redukcję broni jądrowej w Europie /o ile dojdzie do realizacji podpisanego układu/ można bowiem traktować jedynie jako rezygnację ze "zbędnego" nadmiaru mocy. Oczywiście nie należy nie doceniać rozwiązań cząstkowych, które niewątpliwie wpłyną pozytywnie na treść celów politycznych, nie mniej jednak nie doprowadzą jeszcze do całkowitego wyrzeczenia się siły w regulowaniu kwestii spornych między państwami /koalicjami państw/.

Każde rozwiązanie ograniczające wielkość potencjałów wojskowych - aczkolwiek zawsze oceniane pozytywnie - jest jednak połowiczne, bowiem zmniejsza jedynie poziom istniejącego zagrożenia. Stan w którym po obu stronach utrzymywane są i rozwijane siły zbrojne, zawsze budzi bowiem nieufność, nawet mimo deklaracji o wyłącznie obronnym ich charakterze. Dzieje się tak chociażby dlatego, że cały szereg cech współczesnych sił i środków walki zbrojnej ma charakter uniwersalny, że zdają one doskonale egzamin zarówno w natarciu jak i w obronie. Mimo to, należy jednak podkreślić że każda próba skutecznego wyeliminowania tych cech, które uznawane są za zdecydowanie zaczepne, w istotny sposób zmniejsza zagrożenie i wpływa na zmianę funkcji zewnętrznej sił zbrojnych nadając jej charakter obronny.

Należy również dodać, że charakter obronny funkcji zewnętrznej sił zbrojnych łączy się z ograniczeniem wielkości potencjału wojskowego do granic racjonalnego minimum, a więc do takiej jego wielkości, która z jednej strony zapewnia bezpieczeństwo państwa /koalicji/, z drugiej jednak jest zbyt mała by można realizować plany ofensywne, a zwłaszcza dokonać niespodziewa-

nej napaści.

Oczywiście zagrożenie tylko wówczas będzie można uznać za znacznie zmniejszone, gdy obydwie strony będą utrzymywały swoje potencjały w stanie owego racjonalnego minimum przy jednoczesnym zachowaniu globalnej równowagi sił.

Należy ponadto podkreślić, że przewartościowania w charakterze zagrożenia oraz ewentualne jego zmniejszenie nie zmienia znaczenia funkcji zewnętrznej sił zbrojnych. Siły zbrojne będą bowiem zmuszone spełniać tę funkcję aż do chwili całkowitego wyeliminowania zagrożenia.

Charakter polityki prowadzonej przez państwo

Różne mogą być cele polityki prowadzonej przez poszczególne państwa. Jak wiadomo - można je generalnie /na potrzeby niniejszego opracowania/ podzielić na agresywne i nieagresywne. Jeżeli celem tejże polityki jest obrona niepodległego bytu, integralności terytorialnej i suwerenności, zapewnienie pokojowego rozwoju narodu oraz nieingerencji obcych sił w jego wewnętrzne sprawy - taką politykę należy uznać za nieagresywną. Polityce nieagresywnej służy doktryna wojenna o charakterze obronnym. Za przykład może tu posłużyć polityka państw socjalistycznych, a w tym i naszego państwa.

Państwo nasze nie ma żadnych roszczeń terytorialnych, ani problemów narodowościowych, nie jest w żaden sposób zainteresowane w zmianie istniejącego status quo, w prowadzeniu jakiegokolwiek wojny. Rozwój kraju i dobrobyt narodu możemy osiągnąć jedynie dzięki pokojowej pracy naszego społeczeństwa. Polska może więc być jedynie zmuszona do udziału w wojnie, gdy jakieś

państwo lub koalicja państw targnie się na nasz niepodległy byt. Oznacza to, że możemy prowadzić jedynie wojnę nieagresywną, obronną, wojnę rozpoczętą przez przeciwnika.

Te podstawowe założenia polityki w istotny sposób wpływają na charakter zarówno zewnętrznych jak i wewnętrznych funkcji naszych sił zbrojnych, a także wykonywanych przez nie zadań.

Sojusze i położenie geopolityczne państwa

Sojusze oraz położenie geopolityczne państwa są to czynniki, które w bezpośredni sposób kształtują charakter zarówno zewnętrznej jak i wewnętrznej funkcji sił zbrojnych.

Jeżeli chodzi o sojusze - to sprawami najistotniejszymi są w tym względzie: charakter polityki państw sojuszniczych oraz moc ich potencjałów wojennych.

Agresywny lub nieagresywny charakter polityki poszczególnych państw - sygnatariuszy danego układu wpływa na charakter polityki całej koalicji - i odwrotnie.

Również moc potencjałów wojennych poszczególnych sygnatariuszy jest wyznacznikiem miejsca danego państwa w koalicji, jego roli i zadań, a zatem również i charakteru funkcji pełnionych przez jego siły zbrojne.

Położenie geopolityczne jest natomiast czynnikiem bardziej stabilnym, chociaż również podlegającym określonym przewartościom. Np. zmiany, jakie w sytuacji międzynarodowej dokonały się po drugiej wojnie światowej sprawiły, że bezpieczeństwo naszego państwa niewspółmiernie wzrosło. Na lądzie graniczymy bowiem z zaprzyjaźnionymi sojuszniczymi państwami, w związku z czym bezpośrednio niebezpieczeństwo agresji zagraża

nam jedynie od strony morza i z powietrza.⁴ Wobec tego, szczególnej uwagę poświęcamy w naszym kraju i rozwojowi sił obrony powietrznej oraz sił morskich.

Należy przy tym podkreślić, że skuteczne wykonanie zadań obrony obszaru kraju ma jednocześnie niezmiernie ważne znaczenie dla koalicji. Przez nasze terytorium przebiegać bowiem będą główne linie tranzytowe, a jednocześnie rozmieszczone na nim będą kolejne rzuty wojsk operacyjnych Układu Warszawskiego, lotniska, magazyny oraz inne elementy infrastruktury wojskowej.

5.2. Charakter zadań sił zbrojnych

W niniejszych rozważaniach uważa się za celowe przyjąć założenia umożliwiające precyzyjne opisanie badanego problemu. Proponuje się zatem - po pierwsze - omówić zadania sił zbrojnych na stosunkowo wysokim szczeblu uogólnienia /strategiczno-operacyjnym/, bez wdawania się w specyfikę zadań poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, rodzajów wojsk i służb, po drugie, przy skoncentrowaniu uwagi na obronnym charakterze zadań sił zbrojnych, omówić je w kontekście szerszym charakteryzując również w niezbędnym zakresie zadania zezepne, co umożliwi dokonanie porównań.

Charakter zadań realizowanych przez siły zbrojne podczas wojny uzależniony jest od czynników przedstawionych w poprzednim punkcie.

Do cech przesądzających o zezepnym charakterze zadań sił zbrojnych można zaliczyć: podjęcie działań przez siły zbrojne

skierowanych przeciwko stronie przeciwnej, w tym przede wszystkim działań zapoczątkowujących agresję. Należy jednak podkreślić, że samo podjęcie inicjatywy w rozpoczęciu działań nie przesądza o zaczepnym charakterze realizowanych zadań. W toku wojny może bowiem dotyczyć ono również obrońcy, który inicjuje działania wykonując np. kontrprzygotowanie, uniemożliwiające przeciwnikowi rozpoczęcie ataku w planowanym terminie.

Cecha ta, aby przesądzić o zaczepnym charakterze zadań, musi mieć związek z następną, którą jest dążenie do opanowania i utrzymania obszaru strony przeciwnej. Wiąże się to z koniecznością zniszczenia sił zbrojnych obrońcy oraz innych elementów jego potencjału wojennego. W związku z tym za zadanie zaczepne sił zbrojnych należy uznać te, które w wyniku podjętych działań /w tym zapoczątkowujących agresję/ mają na celu rozbicie sił zbrojnych i zniszczenie pozostałych elementów potencjału wojennego przeciwnika oraz opanowanie i utrzymanie jego terytorium.

Do cech natomiast pozwalających uznać zadania sił zbrojnych za obronne można zaliczyć: podjęcie działań nie dopuszczających przeciwnika na broniony obszar. Przy czym za obronne uznamy również zadania inicjowane w toku działań przez obrońcę, a mianowicie wspomniane już kontrprzygotowanie.

Następną cechą zadań o charakterze obronnym, jest dążenie do odzyskania utraconego w wyniku agresji obszaru. Dokonać tego można stosując przeciwnatarcie - a więc zwrot zaczepny, który jednak nosi cechy zadania obronnego.

Za obronne uznamy więc takie zadania sił zbrojnych, które w opowiedzi na działania podjęte przez stronę przeciwną mają na celu rozbicie sił zbrojnych agresora, niedopuszczenie do

wtargnięcie ich na broniony obszar lub w przypadku utraty jego odzyskanie.

Podział zadań sił zbrojnych na zaczepne i obronne nie wyczerpuje oczywiście wszystkich wariantów systematyzacji, o czym chociażby świadczy zasygnalizowany wyżej problem wykonania przeciwnatarcia, a więc zwrotu zaczepnego w obronie, czy też wykonania niektórych zadań obronnych /np. obrony przeciwlotniczej/ w działaniach zaczepnych. Powoduje to, że opierając się na prezentowanym już w niniejszym opracowaniu systemie klasyfikacji - całość zadań sił zbrojnych należałoby podzielić na:

- zadania typowo zaczepne;
- zadania typowo obronne;
- zadania wykonywane zarówno w działaniach zaczepnych, jak i obronnych.

A oto przykładowo proponowane ich zestawy:

1. Zadania typowo zaczepne

- wykonanie uderzeń siłami wojsk pancernych i zmechanizowanych /czy innymi np. szybkiego reagowania/ wspartych działaniami wojsk raketowych, artylerii i lotnictwa, celem zniszczenia sił zbrojnych przeciwnika i opanowania jego obszaru;
- wysadzenie desantów powietrznych i morskich na tyłach wojsk przeciwnika;
- niszczenie lotnisk i samolotów na lotniskach oraz środków OPL w ramach walki o panowanie w powietrzu;
- niszczenie baz morskich i okrętów w ramach walki o panowanie na morzu;

- obezwładnienie radioelektroniczne środków systemów dowodzenia i kierowanie uzbrojeniem.

2. Zadania typowo obronne

- niszczenie wojsk nieprzyjaciela które rozpoczęły agresję celem niedopuszczenia ich do włamania się w głąb naszej obrony;
- niszczenie desantów powietrznych i morskich na trasach przelotów /przemarszów/ nad /na/ własnym obszarem i w rejonach lądowania;
- niszczenie środków napadu powietrznego w powietrzu nad własnym obszarem;
- wykonanie przeciwnatarcia w celu odzyskania utraconego obszaru i odtworzenia stanu sprzed agresji;
- osłona radioelektroniczna wojsk, mająca na celu obezwładnienie systemów elektronicznych środków napadu.

3. Zadania wykonywane zarówno w działaniach zaczepnych, jak i obronnych.

- niszczenie wojsk lądowych nieprzyjaciela i jego środków ogniowych ze szczególnym uwzględnieniem systemów rozpoznawczo-uderzeniowych i broni precyzyjnej;
- niszczenie lotnisk i samolotów na lotniskach;
- niszczenie obiektów systemu naprowadzenia lotnictwa i rakiet na cele naziemne i powietrzne;
- niszczenie środków napadu powietrznego w powietrzu nad obszarem własnym i przeciwnika;
- niszczenie obiektów systemu kierowania państwem i siłami zbrojnymi;
- niszczenie obiektów administracji państwowej i obiektów przemysłowych.

Przedstawiony podział zadań wskazuje na konieczność bardziej wnikliwego ich analizowania. Okazuje się bowiem, że nawet zadania sił zbrojnych mające ogólnie rzecz biorąc zdecydowanie obronny charakter posiadają pewne cechy zaczepne. Podkreślano już, że trudno wymagać ich całkowitego wyeliminowania. Do tego trzeba dodać trudności, na jakie natrafia się przy określaniu cech uzbrojenia służącego wyłącznie natarciu lub wyłącznie obronie.

Sądzymy zatem, że w przyszłości wysiłek koncentrować należy na rozwiązywaniu takich problemów, jak:

1. Sprecyzowanie warunków, w jakich może dojść do zanikania funkcji zewnętrznej sił zbrojnych.
2. Określenie przeobrażeń, jakim może podlegać funkcja wewnętrzna sił zbrojnych.
3. Szczegółowe określenie warunków kwalifikujących utrzymanie potencjału wojskowego danego państwa, jako wyłącznie obronnego.
4. Sprecyzowanie wymiernych wielkości umożliwiających określenie racjonalnego minimum potencjału wojskowego w przewidywanych etapach rozwoju.
5. Badanie cech pozwalających określić zaczepny i obronny charakter zadań poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, rodzajów wojsk i służb.

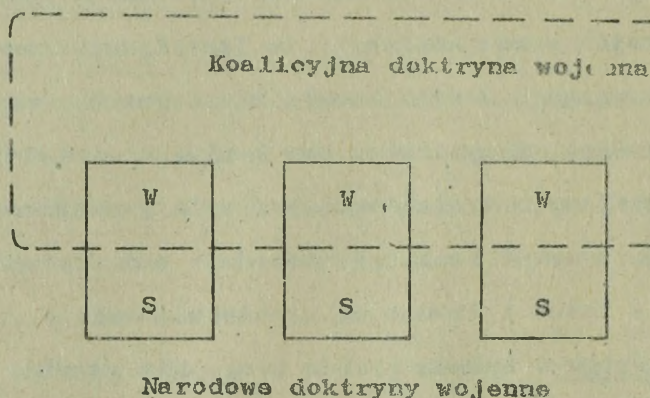
6. RELACJE ZACHODZĄCE MIĘDZY DOKTRYNĄ NARODOWĄ I KOALICYJNĄ

Prowadzenie wojen przez koalicję nie jest zjawiskiem nowym, jednak - jak wykazują doświadczenia historyczne - są to zjawiska skomplikowane. Komplikacje owe wynikają z wielu przyczyn. Do najważniejszych z nich zaliczyć należy różnice występujące między partnerami koalicji. Powodują one dwojakiego rodzaju komplikacje - łatwe i trudne do przezwyciężenia.

Do pierwszej grupy - należą przede wszystkim różnice w potencjale gospodarczym i wojskowym, w doświadczeniach historycznych, tradycjach narodowych, języku, sytuacji demograficznej, warunkach geofizycznych itp. Są to jednak różnice możliwe do przezwyciężenia, i to zarówno w zakresie ustaleń doktrynalnych, jak i działań praktycznych.

Do drugiej natomiast grupy - trzeba zaliczyć różnice wywierające istotny wpływ na koalicyjne ustalenia doktrynalne i w konsekwencji na działalność koalicji, które w zasadzie są bardzo trudne do przezwyciężenia. Będą to przede wszystkim różnice w celach politycznych i ideologicznych. Jeżeli cele te są sprzeczne, mogą w istotny sposób utrudnić zarówno sprecyzowanie wspólnych ustaleń doktrynalnych, jak i ich realizację, a tym samym przyczynić się do słabości działań koalicyjnych.

Przedstawione różnice powodują, że w doktrynach wojennych rozróżnia się ustalenia wspólne, a więc takie, które przyjęte zostały przez wszystkich partnerów danej koalicji oraz ustalenia specyficzne, a więc takie, które uznane zostały za obowiązujące w jednym, lub nawet kilku krajach danej koalicji /patrz - rys.3/.

Rysunek 3. Narodowa i koalicyjna doktryna wojenna

Granica między ustaleniami wspólnymi i specyficznymi nie jest ostra, i - jak sądzimy - nie mają sensu poszukiwania zmierzające do ustalenia precyzyjnych granic między obu tymi obszarami. Każde państwo - członek koalicji, będąc suwerennym samo decyduje bowiem, które z ustaleń wspólnych uznać za obowiązujące w narodowej doktrynie wojennej.

Ustalenia wspólne są zazwyczaj bardziej ogólne, zaś specyficzne - szczegółowe, konkretne, dostosowane do możliwości i warunków każdego z państw koalicji.

Powyższe nie oznacza, że pewne ustalenia doktrynalne nie mogą w całości być w tej samej formie zapisane zarówno w doktrynie koalicyjnej, jak i w narodowych, a w konsekwencji jednakowo realizowane. Należy nawet dążyć do tego, aby owych ustaleń wspólnych było jak najwięcej, zaś specyficznych jak najmniej. Wówczas bowiem siła koalicji wzrasta.

Mimo tendencji do przyjęcia jak największej liczby ustaleń wspólnych, ustalenia specyficzne będą nadal istniały, ze

względu na uprzednio podane różnice, których wyeliminować się nie da.

Współczesne koalicje, w odróżnieniu od koalicji epok poprzednich, tworzone są już w okresie pokoju. Jeżeli chodzi o dwie główne i w stosunku do siebie przeciwstawne współczesne koalicje - NATO i UW - to ustroje i cele społeczno-polityczne wchodzących w ich skład państw są zbliżone. Dlatego ich strategiczne ustalenia doktrynalne w obszarze społeczno-politycznym są na ogół jednakowe /wspólne/ dla wszystkich partnerów koalicji. Powyższe nie oznacza, że narodowe interesy polityczne poszczególnych państw są identyczne. Powszechnie znany jest przykład sześćdziesięciu lat sporów dotyczących uznania przez NATO amerykańskiej doktryny tzw. "elastycznego reagowania". Do kompromisowego rozwiązania doszło dopiero w 1967 roku, po zaakceptowaniu zachodniemieckiej koncepcji tzw. "wysuniętych rubieży". Powyższy przykład wskazuje, że w koalicjach jednorodnych ustrojowo przeszkody społeczno-polityczne, a więc te bardzo istotne, są też możliwe do przezwyciężenia. Natomiast kompromisowe ustalenia doktrynalne w obszarze społeczno-politycznym, w wypadku koalicji o różnych ustrojach, co potwierdza druga wojna światowa, są możliwe do pokonania o tyle tylko o ile odpowiada to celom politycznym tych państw tworzących koalicje. Po osiągnięciu owego celu politycznego, koalicje te, a wraz z nimi ustalenia koalicyjne są rozwiązywane.

Ważną rolę w relacjach między poglądami koalicyjnymi a narodowymi odgrywają związki w obszarze gospodarczym. Do problemów ważnych w tym obszarze zaliczyć należy przykładowo sprawę

rozłożenia obciążeń produkują zbrojeniową oraz unifikacji techniki wojskowej. Chodzi o to, by /jako minimum/ ekspert uzbrojenia i sprzętu wojskowego równoważył import.

Szczególnie duże znaczenie mają relacje między koalicyjnymi i narodowymi doktrynami wojennymi w obszarze wojskowym, a więc między doktrynami wojskowymi. Istnienie ustaleń wspólnych w tym obszarze ma bowiem bardzo duży wpływ na wartość sił zbrojnych. Chodzi tu nie tylko o sprawę uzbrojenia /wyposażenia/ armii, ich strukturę organizacyjną, wykształcenie, doświadczenia i morale żołnierzy, stan gotowości bojowej itp., lecz również, a może nawet głównie, o możliwości kierowania jednostkami różnych narodowości oraz sprawną organizację współdziałania między nimi. Maksymalne ujednolicone uzbrojenie i sprzęt wojskowy, tożsame formy i sposoby wykorzystania ich w warunkach bojowych - przy umiejętnym zabezpieczeniu działań oraz sprawnym dowodzeniu - mogą spowodować, że wartość potencjału wojskowego tej koalicji będzie znacznie wyższa od potencjału koalicji, w której tych elementów brak. Są to więc czynniki mające istotny wpływ na jakość koalicji. Dlatego też zazwyczaj się je uwzględnia w ocenie potencjału wojskowego każdej koalicji i w koalicyjnych doktrynach wojennych.

Reasumując stwierdzić należy, że doktryna koalicyjna jest zazwyczaj bardziej ogólna od doktryn narodowych. Te ostatnie zawierają bowiem szereg komponentów dodatkowych, których ta pierwsza nie ujmuje.

Z doświadczeń wynika, że im bardziej zaocześnie się wszechstronna współpraca między państwami koalicji, tym więcej pier-

właścików koalicyjnej doktryny wojennej znajduje swoje odbicie w doktrynach narodowych /i vice versa/. Oceniając wartość koalicyjnych doktryn wojennych należy więc uwzględnić w jakim stopniu ustalenia koalicyjne są uwzględniane w doktrynach narodowych.

PODSTAWOWE POJĘCIA

A. Przyjęte w opracowaniu

1. DOKTRYNA /z łac. doctrina - nauka/ - to ogół założeń, przekonań, twierdzeń z określonej dziedziny wiedzy właściwych danemu myślicielowi lub szkole.
2. DOKTRYNA WOJENNA - to przyjęty w danym państwie /koalicji/ system poglądów /ustaleń/ dotyczących charakteru ewentualnej wojny i sposobów jej prowadzenia oraz przygotowania do niej kraju i armii.
3. DOKTRYNA WOJENNA - to przyjęty w danym państwie /koalicji/ system poglądów /ustaleń/ na istotę i charakter ewentualnej wojny, na zapobieganie jej wybuchowi oraz na przygotowanie do odparcia i odparcia ewentualnej agresji.
4. DOKTRYNA WOJSKOWA /wojskowa strona doktryny wojennej/ - to przyjęty w danym państwie /koalicji/ system poglądów /ustaleń/ na istotę i charakter walki zbrojnej w ewentualnej wojnie, na przygotowanie i prowadzenie działań bojowych /operacji/ przez siły zbrojne.
5. FUNKCJA ZEWNĘTRZNA SIŁ ZBROJNYCH - to działalność zmierzająca do realizacji celów polityki państwa w drodze przemocy zbrojnej w wojnie przeciwko obcemu państwu /koalicji/.
6. FUNKCJA WEWNĘTRZNA SIŁ ZBROJNYCH - to działalność mająca na celu obronę państwa przed wrogiem wewnętrznym, współdziałanie w zapewnieniu bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz realizacja różnych przedsięwzięć na rzecz społeczeństwa.
7. OBRONA NIEOFENSYWNA - to jedna z nieoficjalnych koncepcji w myśl której należy:
  - zrezygnować z użycia broni jądrowej jako strony inicjującej
  - i w ogóle zrezygnować z posiadania tej broni;

- wycofać ze strefy styczności sił zbrojnych obu ugrupowań najbardziej niebezpieczne ofensywne rodzaje broni.

Chodzi więc nie tylko o redukcję sił zbrojnych stron, lecz także o ich zmianę jakościową, o likwidację na zasadach wzajemności takich rodzajów broni ofensywnej, jak taktyczne lotnictwo bombowe, lotnictwo dalekiego zasięgu, rakiety taktyczne, artyleria, dalekonośna, duże zgrupowania broni pancernej itp., czyli chodzi o strukturalną przebudowę sił zbrojnych.

8. OBRONA NIEATAKUJĄCA - patrz obrona nieofensywna.

9. OBRONA NIEPROWOKUJĄCA - patrz obrona nieofensywna.

10. OBRONNY POTENCJAŁ WOJSKOWY - to możliwości posiadanych sił i środków wystarczających do utrzymania istniejącej sytuacji operacyjno-strategicznej poprzez przeciwdziałanie siłom i środkom przeciwnika.

11. PODSTAWOWA KONCEPCJA DOKTRYNY WOJENNEJ - to główne /polemarchiczne/ poglądy /ustalenia/ na istotę i charakter ewentualnej wojny, na zapobieganie jej wybuchowi, oraz na przygotowanie do odparcia i odparcie ewentualnej agresji.

12. POGŁĄDY I USTALENIA DOKTRYNALNE - pierwszy termin używany jest zazwyczaj w przypadku gdy rozwiązania doktrynalne zależą nie tylko od strony formułującej doktrynę /lecz np. również od ewentualnego przeciwnika/; drugi natomiast w przypadku gdy sformułowania te w pełni zależą od stron precyzujących daną doktrynę /np. liczebność sił zbrojnych/. W określonych sytuacjach /gdy trzeba użyć tylko jednego z nich/ mogą również być stosowane zastępczo.

13. POŁOŻENIE GEOPOLITYCZNE PAŃSTWA - to ukształtowane historycz-

nie usytuowanie państwa w określonych granicach, zarówno, wśród przyjaznych jak wrogich państw sąsiednich

14. POTENCJAŁ WOJSKOWY - to ogół możliwości państwa w zakresie prowadzenia walki zbrojnej posiadanymi siłami i środkami.

Na potencjał wojskowy składają się elementy materialne i niematerialne. Jedne z nich są łatwo, a inne trudnowymierne. Materialne składniki potencjału wojskowego odzwierciedla: liczebność sił zbrojnych /według poszczególnych ich rodzajów/; ilość rodzajów i typów uzbrojenia oraz wyposażenia technicznego; liczebność rezerw osobowych i zapasów materiałowych /technicznych/; liczba i rodzaje obiektów infrastruktury wojskowej.

Do niematerialnych składników potencjału wojskowego zalicza się: czynniki osobowe, wykszolenie wojsk, ich doświadczenie i morale, a także sprawność organizacyjną, gotowość mobilizacyjną i gotowość do prowadzenia walki zbrojnej.

15. RACJONALNE MINIMUM POTENCJAŁU WOJSKOWEGO O CHARAKTERZE OBRONNYM - to taka jego wielkość, która z jednej strony zapewnia bezpieczeństwo państwa /koalicji/, z drugiej zaś jest jednak zbyt mała, by można było zrealizować plany ofensywne, a zwłaszcza dokonać niespodziewanej napaści.

16. RACJONALNA WYSTARCZALNOŚĆ POTENCJAŁU WOJSKOWEGO O CHARAKTERZE OBRONNYM - to taka jego wielkość, która zapewnia bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne państwa w zmieniających się warunkach, realizowana kosztem najmniejszych nakładów sił i środków.

17. WYZNACZNIKI POTENCJAŁU WOJSKOWEGO - to czynniki wyrażone w postaci liczbowej determinujące wielkość tego potencjału. Stanowią one macierz liczbową ustalaną stosownie do występującego zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

18. ZACZEPNY POTENCJAŁ WOJSKOWY - to możliwości posiadanych sił i środków pozwalające na zamierzoną zmianę istniejącej sytuacji operacyjno-strategicznej.

19. ZADANIA ZACZEPNE SIŁ ZBROJNYCH - to takie zadania, które w wyniku podjętych działań /w tym zapoczątkowujących agresję/, mają na celu rozbicie sił zbrojnych i zniszczenie pozostałych elementów potencjału wojennego przeciwnika oraz opanowanie obszarów strony przeciwnej.

20. ZADANIA OBRONNE SIŁ ZBROJNYCH - to takie zadania, które w odpowiedzi na działania podjęte przez stronę przeciwną, mają na celu rozbicie sił zbrojnych agresora, niedopuszczenie do wtargnięcia na broniony obszar, lub w przypadku utraty - jego odzyskanie.

21. ZASĄDY RACJONALNEGO MINIMUM POTENCJAŁU WOJSKOWEGO - to m.in.: niedopuszczenie do wojny zarówno jądrowej jak i konwencjonalnej; zdolność do zadania decydującego ciosu agresorowi z całkowitym wykluczeniem elementu zaskoczenia; zaprzestanie pogoni /za stroną przeciwną/ w zakresie doskonalenia własnego uzbrojenia; rezygnacja z tworzenia sił szybkiego reagowania i innych manewrowych struktur; zaprzestanie produkcji środków przeznaczonych do transportu wojsk drogą powietrzną i morską.

Przyjęcie zasady minimalnej wystarożalności oznacza konieczność obniżenia poziomu zbrojeń /na warunkach parytetu/ aż do poziomu w którym żadna ze stron nie będzie posiadała środków do prowadzenia operacji zaczepnych.

B. Według poglądów Zachodnich.

Polityka narodowa /National Policy/ jest to wszechobejmujący kierunek działań przyjęty i realizowany przez rząd w różnych dziedzinach działalności: politycznej, gospodarczej, naukowo-technicznej, wojskowej, ideologicznej, psychologicznej i innych - dla osiągnięcia tzw. celów narodowych /National Objectives/ zarówno w czasie pokoju, jak i wojny. Cele narodowe mogą mieć różnoraki charakter: od zachowania status quo aż do likwidacji wrogiego państwa. Przez pojęcie - polityka narodowa - rozumiemy także politykę zagraniczną, wewnętrzną, gospodarczą, naukowo-techniczną i wojskową.

Polityka wojskowa /Military Policy/ jest to system aktów ustawodawczych oraz odpowiednich przedsięwzięć podejmowanych przez rząd dla osiągnięcia celów narodowych przy pomocy środków wojskowych. Jest ona funkcją polityki zagranicznej i wewnętrznej oraz uwzględnia aktualne gospodarcze i naukowo-techniczne możliwości kraju, a także aktualny poziom nauki wojennej i wypływające z nich doktryny i poglądy strategiczne.

Nauka wojenna /Military Science/ - utożsamiana na ogół ze sztuką wojenną - jest dziedziną wiedzy zajmującą się wszelkimi teoretycznymi i praktycznymi aspektami zasad i sposobów prowadzenia wojny. Jest ona źródłem powstawania różnego rodzaju doktryn i teorii wojennych a także nowych struktur organizacyjnych sił zbrojnych, nowych typów uzbrojenia i sprzętu wojskowego oraz nowych zasad prowadzenia walki zbrojnej.

• Nauka wojenna dzieli się na strategię i taktykę^{x/}, przy czym w strategii rozróżnia się tzw. wielką strategię, czyli strategię narodową oraz jej części składowe /strategię polityczną, gospo-

X/ Wg regulaminu amerykańskiego F-105 naukę wojenną dzieli się na strategię, sztukę operacyjną i taktykę.

carczą, wojskową itp./.

Strategia narodowa /National Strategy/ jest to sztuka opracowywania planów rozwoju i wykorzystywania wszystkich elementów potęgi państwa - politycznych, gospodarczych, wojskowych, naukowo-technicznych, psychologicznych, socjologicznych i innych - dla osiągnięcia celów narodowych w czasie pokoju i wojny. Strategię narodową, w odróżnieniu od innych strategii, Amerykanie nazywają często wielką lub globalną.

Amerykańscy działacze polityczni i wojskowymi uważają, że wskutek układu sił, jaki aktualnie istnieje w świecie, a zwłaszcza stosunku sił militarnych Stanów Zjednoczonych i Związku Radzieckiego, przed amerykańską strategią narodową stają coraz bardziej skomplikowane problemy, zarówno z punktu widzenia doboru sił i środków dla osiągnięcia celu, jak również sposobów i metod działań. W związku z tym podkreślają oni, że podstawowy problem strategii narodowej Stanów Zjednoczonych we współczesnych warunkach polega na tym, aby z posiadanych sił i środków politycznych, wojskowych, gospodarczych i innych wybrać najodpowiedniejsze i wykorzystać je w taki sposób, by osiągnąć cele polityki narodowej w miarę możliwości przy najmniejszych stratach własnych. Amerykańscy teoretycy i praktycy zdają sobie przy tym sprawę, że każde ich agresywne posunięcie spotka się z należytą odprawą państw socjalistycznych, dlatego też uważają oni, że w razie powstania kryzysów, które w swej skali przekroczyłyby pierwotne zamiary i plany kierownictwa amerykańskiego, strategia narodowa powinna zapewnić utrzymanie nad nimi kontroli politycznej.

Polityka narodowa i strategia narodowa mają wiele cech wspólnych i są w pewnym stopniu zbliżone. Istnieje między nimi jednak istotna różnica: polityka narodowa jest w swej istocie wytyczna do działań lub decyzją wyrażoną w fundamentalnych za-

sadach politycznych, którymi należy się kierować przy rozstrzygnięciu szerokiego wachlarza zadań stojących przed państwem, natomiast strategia narodowa jest planem działań, zgodnie z którym znajdujące się w dyspozycji państwa środki polityczne, gospodarcze, wojskowe i inne są nacelowywane lub harmonijnie uruchamiane w interesie osiągnięcia celów polityki narodowej. Polityka narodowa dominuje więc nad strategią narodową, która jest jej podporządkowana. Jednocześnie jednak teoretycy amerykańscy zakładają - w określonych warunkach - możliwość odwrotnego oddziaływania, np. w sytuacji, gdy zamierzenia polityczne niezupełnie uwzględniają realną rzeczywistość. Dlatego uważają oni, że przy określaniu celów polityki narodowej wyższe kierownictwo polityczne powinno obowiązkowo konsultować się z różnymi doradcami w celu ustalenia, czy istnieją wystarczające możliwości dla realizacji zamierzonej polityki rządu. Jeśli np. doradca wojskowy, minister obrony narodowej czy szef Sztabu Generalnego wyrazi negatywną opinię, to za główne przedsięwzięcie uważa się wówczas doprowadzenie sił militarnych do stanu pełnej zgodności z celami politycznymi.

W amerykańskich dokumentach oficjalnych istotę i treść polityki narodowej i strategii narodowej przedstawia się zazwyczaj w postaci doktryny narodowej /National Doctrine/, np. doktryna Trumana, Eisenhowera, Guamska, Nixona. Ze względu na swą treść i cele, doktryna taka może odnosić się do określonego rejonu zainteresowań politycznych i strategicznych lub też odzwierciedlać globalne cele polityczne oraz sposoby ich realizacji. Najbardziej charakterystyczną pod tym względem była doktryna Nixona dotycząca polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych w latach 1970-1971 i w roku 1972. Istotą tej doktryny było tzw. zagwarantowanie bezpieczeństwa Stanów Zjednoczonych w oparciu o strategię realistycznego odstraszenia.

Strategia narodowa dzieli się na: strategia polityczną /dyplomatyczną/, strategię gospodarczą, strategię naukowo-techniczną i strategię wojskową. Uważa się, że przy opracowywaniu i realizacji strategii narodowej, w konkretnej sytuacji wojskowo-politycznej i wojskowo-strategicznej, rzeczą bardzo ważną i skomplikowaną jest określenie uzasadnionego stosunku między poszczególnymi strategiami oraz ocena ich roli i miejsca na każdym etapie wykonywania zadań określonych przez politykę narodową.

Strategia wojskowa /Military Strategy/ jest to główna część nauki /sztuki/ wojennej obejmująca zwłaszcza opracowywanie planów lub programów rozwoju i wykorzystania sił zbrojnych państwa dla osiągnięcia celów polityki wojskowej drogą bezpośredniego lub pośredniego wykorzystania potencjału wojskowego, tj. użycia względnie zagrożenia użyciem siły. Jako element strategii narodowej ma ona zapewnić realizację zadań wytyczonych przez politykę narodową w czasie pokoju i wojny. Strategia wojskowa ma więc na celu teoretyczne i praktyczne przygotowanie i prowadzenie wojny lub długotrwałej kampanii wojennej z wieloma operacjami wojskowymi. Określa ona także skalę i sposoby użycia sił zbrojnych w celu demonstracji potencjału militarnego i gotowości do jego użycia.

W dziedzinie teoretycznej strategia wojskowa zajmuje się badaniem ogólnych procesów walki zbrojnej, z uwzględnieniem poglądów potencjalnego przeciwnika na sposób prowadzenia wojny i jego potencjału militarno-ekonomicznego, a także badaniem warunków i charakteru ewentualnej przyszłej wojny oraz opracowaniem ogólnych zasad kierowania siłami zbrojnymi.

W dziedzinie praktycznej natomiast wyraża się to konkretnym planowaniem /niejednokrotnie zvariantowanym/ przyszłych działań, przygotowaniem wojskowo-politycznego kierownictwa państwa i na-

czelnego doradztwa, wypracowania decyzji strategicznych, przygotowaniem sił zbrojnych do wojny jądrowej i konwencjonalnej oraz kierowaniem tymi siłami w przypadku wybuchu wojny.

Strategię wojskową określają więc cele polityczne i wynikające z nich zadania strategiczne, jak również skala operacji i szczebel dowodzenia. W klasycznym przypadku, za najniższe typowe dowództwo w skali strategicznej uważane jest dowództwo teatru działań wojennych, w skład którego wchodzi związek taktyczny i operacyjny dwóch i więcej rodzajów sił zbrojnych, a także dowództwa specjalne /np. dowództwo lotnictwa strategicznego/, które są w stanie prowadzić samodzielne operacje w skali strategicznej. Amerykańscy teoretycy wojskowi podkreślają przy tym, że we współczesnych warunkach skali strategicznej nie można określać za pomocą samego tylko szczebla instancji dowódczej lub skali wielkich operacji wojskowych, ponieważ - nawet w przypadku ograniczonego konfliktu zbrojnego, w którym uczestniczą stosunkowo nieduże siły - może zaistnieć konieczność podjęcia decyzji o charakterze strategicznym.

Amerykańskie kierownictwo wojskowo-polityczne każdej swej strategii wojskowej nadaje nazwę kamuflującą jej rzeczywisty, agresywny charakter. I tak np. do lat sześćdziesiątych była to tzw. strategia zmasowanego odwetu lub zmasowanego udzielenia odwetu. W 1961 r. została proklamowana strategia elastycznego reagowania /Flexible Response/, a wraz z objęciem władzy przez Nixona pojawiła się strategia realistycznego odstraszenia /Realistic Deterrence/, stanowiąca najważniejszą część składową doktryny Nixona.

Strategia wojskowa posiada na ogół charakter długotrwały i z reguły obowiązuje przez wiele lat. Dla przykładu amerykań-

ska strategia elastycznego reagowania została oficjalnie wprowadzona w 1961 r. i była obowiązująca w Stanach Zjednoczonych przez okres ponad 10 lat, a w pakcie NATO obowiązuje od 1967 r. prawdopodobnie będzie obowiązywać do końca lat siedemdziesiątych. Jednakże w ramach obowiązującej strategii wojskowej pojawiają się różnego rodzaju koncepcje strategiczne, mające charakter krótkotwały lub nawet epizodyczny.

Koncepcja strategiczna /Strategic Concept/ jest to zwięzłe sformułowanie jednej z głównych zasad obowiązującej strategii wojskowej czy też polityki wojskowej /lub obydwu jednocześnie/ w odniesieniu do zaistniałej sytuacji wojskowo-politycznej i wojskowo-strategicznej z uwzględnieniem perspektyw rozwoju tej sytuacji oraz sposobów praktycznego osiągnięcia założonego celu lub też wykonania zadań postawionych przez kierownictwo wojskowo-polityczne. Koncepcja strategiczna, wynikająca ze strategii i polityki wojskowej, zakłada stworzenie dogodnych warunków dla realizacji tej strategii i polityki, opracowanie odpowiednich planów rozwoju czy budowy i wykorzystania sił zbrojnych lub ich komponentów w wypadku wojny. Ponieważ koncepcję strategiczną wypracowuje wyższe kierownictwo wojskowo-polityczne, to odzwierciedla ona jego poglądy na rozwiązywanie zasadniczych problemów strategii i polityki wojskowej i jest ściśle związana z praktycznymi przedsięwzięciami w dziedzinie budowy potencjału wojskowego oraz z poszczególnymi strategiami. Koncepcja strategiczna stanowi swego rodzaju formułę roboczą rządu i dowództwa wojskowego oraz podstawę do opracowania konkretnych planów i przedsięwzięć polityki i strategii wojskowej, zwłaszcza w dziedzinie rozwoju sił zbrojnych i planowania strategicznego. Koncepcja strategiczna odzwierciedla zazwyczaj podstawowe rozwiązania kierownictwa wojskowo-po-

litycznego w sprawach rozwoju i wykorzystania bojowego jednego z komponentów sił zbrojnych, np. sił ogólnego przeznaczenia lub sił strategicznych. Unaocznia ona nie tylko podstawę teoretyczną, lecz także praktyczną stronę strategii i polityki wojskowej na określonym etapie z uwzględnieniem aktualnego stosunku na arenie międzynarodowej i perspektyw jego zmian.

Do najbardziej rozpowszechnionych koncepcji strategicznych lat sześćdziesiątych, które odzwierciedlały poglądy kierownictwa amerykańskiego na budowę i wykorzystanie zaczepnych i obronnych sił strategicznych, można zaliczyć koncepcję tzw. ograniczenia strat czy też koncepcję gwarantowanego zniszczenia, a także koncepcję "dwóch i pół wojen", która określała zasady budowy i wykorzystania sił ogólnego przeznaczenia, tj. sił lądowych, sił powietrznych bez lotnictwa strategicznego, sił morskich bez rakietowych atomowych okrętów podwodnych i piechoty morskiej.

Na europejskim teatrze wojny w latach sześćdziesiątych do tego rodzaju koncepcji strategicznych można było zaliczyć koncepcję tzw. "obrony wysuniętej", teorię pauzy itp.

Na początku lat siedemdziesiątych, wraz z proklamacją doktryny Nixona, w miejsce poprzednich pojawiły się nowe koncepcje strategiczne, a mianowicie: koncepcja wystarczalności strategicznej, która określa zasady budowy i bojowego wykorzystania strategicznych sił zaczepnych i obronnych oraz koncepcja "półtorej wojny", która odzwierciedla nowe podejścia kierownictwa amerykańskiego do problemu rozwoju i wykorzystania sił ogólnego przeznaczenia.

Taktyka /Tactics/ jest to teoria i praktyka organizacji i prowadzenia działań bojowych od najniższego szczebla organizacyjnego sił zbrojnych aż do orupy armii włącznie. Zawiera nasze pojęcia zarówno sztuki operacyjnej, jak i taktyki. Taktyka w ujęciu zachodnim zajmuje się więc zasadami i sposobami prowadzenia

walki, odpowiedniego użycia w niej sił i środków, należytego dowodzenia oraz bojowego i logistycznego zabezpieczenia, tzn. - ujmując praktycznie - jest to umiejętność przygotowania, przeprowadzenia i zabezpieczenia walki zależnie od zaistniałych sytuacji i okoliczności.

Rozróżnia się taktykę ogólną i taktykę poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, wojsk i służb/np. taktyka sił powietrznych, taktyka wojsk pancernych, taktyka piechoty morskiej itp./.

Taktyka ogólna bada i określa podstawowe rodzaje i formy działań bojowych, głównie prowadzonych przez siły lądowe, a więc: natarcie, obronę, bój spotkaniowy, pościg, wyjście z walki, wycofanie. Określa ona również podstawowe zasady szkolenia dla wszystkich rodzajów wojsk, a także nowe formy i sposoby prowadzenia walki, uwzględniające zmiany tych form u potencjalnego przeciwnika. Główne zasady taktyki ogólnej zawarte są w odpowiednich regulaminach i instrukcjach.

Taktyki poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, wojsk i służb zawierają cała specyfikę ich działania.

Uwaga: W ujęciu zachodnim przymiotnik "taktyczny" zawiera także nasze pojęcia jak: operacyjny, operacyjno-taktyczny i taktyczny.

Doktryna wojenna /War Doctrine/ jest to - panująca w określonym czasie i odzwierciedlająca aktualne poglądy kierownictwa wojskowo-politycznego określonego państwa lub grupy państw - teoria prowadzenia wojny, oparta na doświadczeniach wojen minionych i przewidywaniach przyszłego pola walki. Ustala ona lub konkretyzuje poglądy na charakter i sposób prowadzenia przewidywanych działań wojennych oraz wynikające z nich założenia strategiczne i taktyczne, a także na plany organizacji i szkolenia wojsk w czasie pokoju.

W wojskowej terminologii amerykańskiej pojęcie "doktryna" ma dość szerokie zastosowanie. Można go jednak utożsamiać z pojęciem doktryny wojennej. Istnieje np. podstawowa doktryna sił powietrznych Stanów Zjednoczonych, zawierająca ważniejsze zasady wykorzystania sił powietrzno-kosmicznych w czasie pokoju i wojny, oraz taktyczna doktryna sił powietrznych formułująca możliwości, zasady i kolejność wykonywania przez siły powietrzne konkretnych zadań w trakcie taktycznych i strategicznych operacji powietrznych. Na użytek sił powietrznych opracowana została także tzw. połączona doktryna, która wyjaśnia sposoby i zasady użycia sił powietrznych w operacjach prowadzonych wspólnie z innymi połączonymi i specjalnymi dowództwami.

Inne rodzaje amerykańskich sił zbrojnych także mają swoje doktryny, np. doktryna broni pancernej, doktryna taktycznej broni jądrowej, itp. Daje to podstawę do interpretowania doktryny jako pojęcia odzwierciedlającego przede wszystkim zasady użycia bojowego danego rodzaju sił zbrojnych lub wojsk w różnorodnych warunkach prowadzenia działań bojowych.

Teorie wojenne są to poglądy i przewidywania co do charakteru przyszłych działań wojennych nie oparte na doświadczeniach z minionych wojen. Mogą one w pewnym stopniu wpływać na kształtowanie się doktryn wojennych.

Wojna powszechna lub powszechna wojna jądrowa /Global War/ jest konfliktem zbrojnym między głównymi państwami lub koalicjami państw przeciwstawnych obozów z nieograniczonym wykorzystaniem wszystkich zasobów i środków militarnych, w tym także broni jądrowej. Wybuch takiej wojny może nastąpić w rezultacie otwartego i bezpośredniego zagrożenia istnienia państwowości lub całości terytorium państw walczących, kiedy inne rodzaje działań nie dają

już możliwości osiągnięcia celów polityczno-wojskowych państwa lub koalicji państw.

Powszechna wojna jądrowa, według wszelkiego prawdopodobieństwa, będzie miała dwa okresy: początkowy i następny.

Początkowy okres wojny może trwać do 30 dni i charakteryzować się najbardziej napiętymi działaniami bojowymi o dużym rozmachu, w trakcie których obie strony będą dążyć do możliwie maksymalnego i efektywnego wykorzystania swoich zasobów wojennych, szczególnie zaś możliwości jądrowych, w celu osiągnięcia szybkiego zwycięstwa nad przeciwnikiem.

Następny okres wojny może być okresem dłuższym, w trakcie którego kierownictwo amerykańskie zamierza dokonać bilansu powstałych sił i środków, przeprowadzić przegrupowanie sił zbrojnych, dokonać nowego podziału posiadanych zasobów, odtworzyć w miarę możliwości system kierowania państwem i siłami zbrojnymi oraz zrealizować takie lądowe, powietrzne i morskie operacje, które pozwolą na szybkie zakończenie wojny.

Wszystkie możliwe konflikty zbrojne zachodnia nauka wojenna dzieli aktualnie na trzy rodzaje:

Zimna wojna /Cold War/ charakteryzuje się brakiem otwartego konfliktu zbrojnego i stanowi walkę z pozycji siły, prowadzoną w okresie pokoju równocześnie wszystkimi politycznymi, ekonomicznymi, psychologicznymi i wojskowymi siłami i środkami. Siły zbrojne mogą być wykorzystywane do demonstracji swej potęgi, np. przez mobilizację, podnoszenie gotowości bojowej, dokonywanie przerzutów związków taktycznych oraz częściowe ich rozwijanie w rejonach przygranicznych.

Wojna ograniczona /Limited War/ jest pojęciem, pod którym rozumie się wojnę prowadzoną przy pomocy środków konwencjonalnych lub z ograniczonym użyciem broni jądrowej. Pod pojęciem wojny

ograniczonej rozumie się także wojnę lokalną, która charakteryzuje się głównie tym, że obydwie walczące strony świadomie ograniczają faktyczne cele wojny, skalę użycia sił zbrojnych, rejony działań wojennych oraz liczbę państw uczestniczących w konflikcie. W pierwszym etapie ograniczony konflikt zbrojny może być prowadzony siłami konwencjonalnymi. Jednakże w trakcie konfliktu dowództwo NATO przewiduje eskalację wojny ograniczonej i użycie taktycznej broni jądrowej już w pierwszych dniach konfliktu zbrojnego.

Działania bojowe w wojnie ograniczonej mają być prowadzone zdecydowanie i wielonarodowymi siłami zbrojnymi w celu "zademonstrowania jedności państw NATO". Główną i najważniejszą przesłanką prowadzenia wojny ograniczonej, zgodnie z poglądami amerykańskimi, musi być gotowość Stanów Zjednoczonych do prowadzenia wojny powszechnej, gdyż w innym wypadku efektywne zakończenie tej wojny byłoby niemożliwe /efektywne - zgodne z interesami państw NATO/.

TABELA SKŁADNIKÓW I WYZNACZNIKÓW

POTENCJAŁU WOJSKOWEGO / przykład /

Składniki potencjału wojskowego (czynniki)	Cele przestawnych państw	Sytuacja polityczno-militarna	Położenie geopolityczne państwa	Potencjał wojskowy	Wojoskwa powiązania państw	Możliwość gospodarcze	Możliwość naukowe - techniczne	Warunki demograficzne	Warunki geotyczne	Razem
Liczba SZ	8	4	8	8	4	2	2	16	8	60
Rodzaje SZ, wojsk /np. wojska obrony wybrzeża/	4	2	16	8	2	2	2	2	8	46
Techniczne wyposażenie SZ				4						
Liczba rezerw osobowych i zapasów materiałowo-technicznych				4						
Stan infrastruktury wojskowej				2						
Sprawność organizacyjna, wyszkolenie wojsk i rezerw				4						
Doświadczenie bojowe				2						
Stan moralno - polityczny				2						
Stan gotowości SZ /mobilizacyjny, do prowadzenia działań/				16						
RAZEM				50						

ŁATWO MIERZALNE

TRUDNO MIERZALNE

Wartość poszczególnych wyznaczników dla wyróżnionych składników potencjału wojskowego powinny zostać określone punktowo /wg zasad metodyki zawartej w załączniku nr 3/ w oparciu o oceny ekspertów, przyjmując za podstawę wpływ określonego czynnika na dany składnik potencjału wojskowego wyrażony liczbami: - mały wpływ - 2, średni wpływ - 4, duży wpływ - 8, bardzo duży - 16

METODYKA OCENY POTENCJAŁÓW WOJSKOWYCH

W niniejszej części opracowania zostaną zaprezentowane metody oceny potencjałów wojskowych^{x/} zwanych również potencjałem militarnym. Ocenie tej poddane zostaną dwa najistotniejsze składniki potencjału, którymi są: stan osobowy wojsk oraz sprzęt bojowy i uzbrojenie.

Zarówno z podanej niżej definicji potencjału wojskowego jak również z celów i przeznaczenia metodyki oceny potencjałów wojskowych wynika szereg założeń i ograniczeń, których przyjęcie uważamy za niezbędne. Oto one:

1. Potencjał stanu osobowego wojsk będzie oceniany pod względem ilościowym i jakościowym, przy czym wartości ilościowe i jakościowe obliczane będą łącznie.
2. Potencjał sprzętu bojowego i uzbrojenia będzie obliczany jako potencjał ilościowo-jakościowy.
3. W obu wymienionych potencjałach /stanu osobowego oraz sprzętu bojowego i uzbrojenia/ zastosowane zostaną jednolite wspólne dla obu stron kryteria porównawcze ze względu na przeznaczenie niniejszego opracowania.
4. Zaprezentowana metodyka może być zastosowana do oceny potencjałów wojskowych wszystkich rodzajów sił zbrojnych wojsk lądowych i lotnictwa /zgodnie z życzeniem zlecającego nie uwzględniamy marynarki wojennej/.
5. Metodykę oceny potencjałów wojskowych opracowano na podstawie dostępnych źródeł i materiałów.

---

x/ Definicję potencjału wojskowego zawiera załącznik nr 1.

6. Niniejsza metodyka umożliwia ocenę potencjałów wojskowych w sensie statystycznym. Nie rozpatrujemy potencjału wojskowego w sensie dynamicznym /czynnościowym/, czyli nie będziemy oceniać wartości poszczególnych oddziałów i tworzonych z nich zgrupowań w konkretnym działaniu bojowym, na rzeczywistym polu walki, w określonych warunkach geofizycznych /teren, pora roku, doby, warunki atmosferyczne/.
7. Zaprezentowana metodyka oceny potencjałów wojskowych stanowi swoistego rodzaju propozycję, która niczego nie przesądza, dopuszcza inne sposoby podejścia i rozwiązania zagadnienia.

Na potrzeby dalszych rozważań konieczne jest również przyjęcie pewnej symboliki, oznaczeń i wzorów. Są one następujące:

CLSZA - całkowita liczba siły żywej wojsk strony "A", będąca sumą dowódców i oficerów sztabu oraz wojsk /obsług, załóg/ zgrupowania "A".

CLSBA - całkowita liczba sprzętu bojowego wojsk strony "A" wyrażonego według metody punktowej.

CLSZB - całkowita liczba siły żywej wojsk strony "B" będąca sumą dowódców i oficerów sztabu oraz wojsk /obsług, załóg/ zgrupowania "B".

CLSBB - całkowita liczba sprzętu bojowego wojsk strony "B" wyrażona według metody punktowej.

PSSZ - potencjał traktowany jako stosunek całkowitej liczby siły żywej wojsk strony "A" do całkowitej liczby siły żywej wojsk strony "B", wyrażony wzorem:

$$PSSZ = CLSZA / CLSZB$$

PSSB - potencjał traktowany jako stosunek całkowitej liczby sprzętu bojowego wojsk strony "A" do całkowitej liczby sprzętu bojowego wojsk strony "B", wyrażony

-- wzorem:

$$PSSB = CLSBA/CLSBB$$

PSSZKO - potencjał traktowany jako stosunek siły żywej wojsk strony "A" do siły żywej wojsk strony "B" po korekcie współczynnikami osobowościowymi, wyrażony wzorem:

$$PSSZKO = \frac{CLSZA \times \frac{SM-P/BW, W, D, S, N, BN/ + WW/BW, W, D, S, N, BN/ + DBW/BW, W, D, S, N, BN/}{3}}{CLSZB \times \frac{SMP/BW, W, D, S, N, BN/ + WW/BW, W, D, S, N, BN/ + DBW/BW, W, D, S, N, BN/}{3}}$$

SM-P, WW, DBW - symbole współczynników dla czynników osobowościowych.

BW, W, D, S, N, BN - bardzo wysoka, wysoka, dobra i średnia lub niska i bardzo niska wartość współczynnika charakteryzującego dany czynnik osobowościowy.

Jakościowy potencjał stanu osobowościowego wojsk:

O wartości współczesnej armii decyduje nie tylko ilość kadry i żołnierzy lecz także ich jakość. Z tego względu wszelkie porównania ilościowe wojsk dwu stron zawierają tylko część prawdy o ich wartości. Wobec tego porównania ilościowe należy wzbogacić o elementy jakościowe, a tymi jakościowymi elementami są trudno wymierne czynniki osobowościowe, do których przede wszystkim zaliczać należy:

1. Stan moralno-polityczny wojsk /SM -P/;
2. Wyszkolenie wojsk /WW/;
3. Doświadczenie bojowe wojsk /DBW/;

Uwzględnienie wpływu trzech wymienionych czynników osobowościowych na wielkość potencjału stanu osobowego wojsk będzie możliwe po dokonaniu zabiegu konkretyzacji liczbowej. Polega ona na wyznaczeniu dla każdego czynnika osobowościowego pewnego współczynnika liczbowego. Wartości współczynników liczbowych otrzymano w wyniku przeprowadzonych badań /ankietowanie metodą badania opinii ekspertów/. Wartości liczbowe otrzymanych współczynników zawierają się w przedziale 0 - 1 a postać w jakiej zostały przedstawione umożliwi ich zastosowanie do korekty potencjału siły żywej obu stron^{x/}. Poniższa tabela zawiera przedziały wartości współczynników osobowościowych.

Tabela nr 1

WARTOŚCI ŚREDNICH WSPÓLCZYNNIKÓW DLA CZYNNIKÓW OSOBOWOŚCIOWYCH.

Lp.	NAZWA CZYNNIKA I SYMBOL	STOPIEN WYSTĘPOWANIA CZYNNIKA	WSPÓLCZYNNIK /przedział/
1.	STAN MORALNO-POLITYCZNY WOJSK	WYSOKI	0.85 - 1.00
		ŚREDNI	0.56 - 0.84
		NISKI	0.34 - 0.55
2.	WYSZKOLENIE WOJSK	WYSOKIE	0.96 - 1.00
		ŚREDNIE	0.73 - 0.95
		NISKIE	0.47 - 0.72
3.	DOŚWIADCZENIE BOJOWE WOJSK	WYSOKIE	0.88 - 1.00
		Średnie	0.58 - 0.87
		NISKIE	0.33 - 0.57

W powyższej tabeli wątpliwości mogą budzić zarówno wartości liczbowe współczynników /ich przedziały/ jak również stopnie występowania czynników, zwłaszcza kryteria ich wyboru. Wartości współczynników i stopnie ich występowania są ze sobą ściśle związane. Związek

x/ Szczegółowy opis badań przeprowadzonych dla określenia wpływu czynników trudno wymiernych wraz z przykładami zastosowania wyników zawiera rozprawa doktorska pt. "Wpływ wybranych czynników trudno wymiernych na rażenie fizyczne" - autor : J.Zubek, Wyd. ASG WF 1987 r , Nr bibl. S/992.

jest tego rodzaju, że mimo uwzględnienia tylko trzech stopni dla każdego z czynników osobowościowych istnieje możliwość rozszerzenia skali klasyfikacyjnej do sześciu stopni /jeśli będzie taka potrzeba/. W praktyce /na przykładzie czynnika stanu moralno-politycznego/ można tę skalę rozszerzyć w ten sposób, że:

1. wprowadzamy stopień bardzo wysoki, któremu odpowiada przedział współczynników 0.93 - 1.00 i wysoki dla współczynników 0.85 - 0.92;
2. wprowadzamy stopień dobry dla zakresu 0.56 - 0.70;
3. uwzględniamy stopień bardzo niski dla wartości współczynników od 0.34 - 0.45.

Analogicznie można postąpić w stosunku do pozostałych dwóch czynników osobowościowych. Propozycja rozszerzenia skali stopni występowania czynników wydaje się tym bardziej słuszna, że w naszym konkretnym przypadku rozpatrywać będziemy wartości potencjału stanu osobowego dla dwu różnych stron, z których dla jednych: wysoki może oznaczać również bardzo wysoki; średni może być nawet dobry; a niski może być niekiedy bardzo niskim.

Najważniejszym problemem w metodyce obliczania potencjałów jakościowych stanów osobowych dla obu stron jest ustalenie kryteriów, według których stan moralno-polityczny, wykszolenie i doświadczenie danego związku taktycznego /lub innej jednostki organizacyjnej/ zaliczyć można do jednego z sześciu zaproponowanych stopni. Na wstępie przyjąć należy tezę, że prawie niemożliwy będzie taki przypadek aby cały związek taktyczny posiadał jednakowy stan któregośkolwiek z wymienionych czynników osobowościowych. Ponadto stan ten będzie ulegał ciągłej zmianie. Wobec tego określenie stopnia danego czynnika osobowościowego będzie zawsze pewną wypadkową i

uśrednieniem dla rozpatrywanej jednostki organizacyjnej sił zbrojnych.

Rozpatrzmy najważniejsze kryteria dla trzech czynników osobowościowych, według których uznawać będziemy stopień występowania danego czynnika.

1. Stan moralno-polityczny wojsk:

Kryteria: a. wierność przysiędze wojskowej i ideałom związanym z celem ewentualnej przyszłej walki;

- b. gotowość poświęceń w imię bronionych ideałów;
- c. wysoka dyscyplina wewnętrzna żołnierzy oraz dyscyplina zbiorowa wojsk, zwartość kolektywów i zgranie pododdziałów;
- d. wiara w zwycięstwo, odporność na destrukcyjne działania propagandy przeciwnika;
- e. wysokie wartości etyczno-moralne, szacunek dla prawa wojennego i tradycji.

2. Wyszukolenie wojsk:

Kryteria : a. poziom przygotowania ogólnego, specjalistycznego i politechnicznego oraz kondycja fizyczna żołnierzy wszystkich stopni;

- b. poziom sztuki dowodzenia, celność skojarzeń przyczynowo-skutkowych, precyzja wykonania rozkazów i poleceń;
- c. odporność psychiczna, umiejętność samodzielnego działania, jasność i precyzja myślenia nawet w przypadku fragmentarycznej, niepełnej informacji;
- d. stopień uzawodowienia;
- e. kultura osobista.

3. Doświadczenia bojowe wojsk:

- Kryteria : a. ogół doświadczeń wynikających z czasu trwania służby wojskowej i udziału w walkach;
- b. umiejętność wyciągania wniosków z doświadczeń minionych wojen;
  - c. umiejętność wykorzystania dogodnych warunków, łatwość przystosowania do gwałtownie zmieniających się warunków;
  - d. umiejętność zachowania spokoju i rozwagi oraz zdolność znajdowania konkretnych rozwiązań w trudnych sytuacjach;
  - e. zdolność przewidywania rozwoju wydarzeń i umiejętności samodzielnego działania.

W dalszym ciągu pozostaje problem w jaki sposób "wycenić" poszczególne kryteria. Proponujemy jako podstawę "wyceny" przyjąć wszystkie kryteria oznaczone literą "a" /figurujące na pierwszym miejscu/, a dopiero w dalszej kolejności pozostałe. Stopień jaki nadamy tym najważniejszym kryterium i pozostałym byłby stopniem obowiązującym dla całego czynnika lecz nie dla całego rozpatrywanego stanu osobowego. Tutaj należałoby uwzględnić procentowy rozkład stopnia danego czynnika w stosunku do analizowanego związku taktycznego /lub innej, jednostki organizacyjnej/. Proponujemy przyjąć następujące /rozszerzone/ stopnie i odpowiadające im przedziały wartości współczynników dla czynników osobowościowych x/.

-----
x/ Liczby 1,2,3, oznaczają kolejno wartości współczynników dla czynników: stan moralno-polityczny, wykształcenie i doświadczenie bojowe wojsk.

TABELA nr 2

KRYTERIA DLA CZYNNIKÓW OSOBOWOSCIOWYCH	OCENA STOPNIA WYSTĘPOWANIA DANEGO CZYNNIKA	PRZEDZIAŁY WARTOŚCI WSPÓLCZYNNIKÓW: dla trzech czynników
1. Wierność przysiędze wojskowej i ideałom będącym celem ewentualnej przyszłej walki i pozostałe.	1. bardzo wysoki	1. 0.93 - 1.00 2. 0.98 - 1.00 3. 0.95 - 1.00
	2. wysoki	1. 0.85 - 0.92 2. 0.96 - 0.97 3. 0.88 - 0.94
2. Poziom przygotowania ogólnego, specjalistycznego i politechnicznego oraz kondycja fizyczna żołnierzy wszystkich stopni i inne.	3. dobry	1. 0.71 - 0.84 2. 0.84 - 0.95 3. 0.73 - 0.87
	4. średni	1. 0.56 - 0.70 2. 0.73 - 0.83 3. 0.58 - 0.72
3. Ogół doświadczeń wynikający z czasu trwania służby wojskowej i uczestnictwa w ćwiczeniach i następne.	5. niski	1. 0.46 - 0.55 2. 0.60 - 0.72 3. 0.45 - 0.57
	6. bardzo niski	1. 0.34 - 0.45 2. 0.47 - 0.59 3. 0.33 - 0.44

Przykład: Rozpatrujemy potencjał jakościowy liczby 100 tys. żołnierzy dwu stron /"A" i "B" /.

STRONA "A"

1. stan moralno-polityczny wojsk

bardzo wysoki - 1.00

2. Wyszakowanie wojsk

wysokie - 0.97

STRONA "B"

wysoki - 0.92

dobrze - 0.95

3. Doświadczenie bojowe wojsk.

dobrze - 0.87

średnie - 0.72

Obliczamy potencjał jakościowy:

$$\begin{aligned} \text{PSSZKO} &= \frac{100\ 000 \times \frac{1.00 + 0.97 + 0.87}{3}}{100\ 000 \times \frac{0.92 + 0.95 + 0.72}{3}} = \frac{100\ 000 \cdot 0.95}{100\ 000 \cdot 0.86} \\ &= \frac{95\ 000}{86\ 000} = 1.1 \end{aligned}$$

Oznacza to, że potencjał jakościowy wojsk strony "A" ma się tak do potencjału wojsk strony "B" jak 1.1/1. Idąc za takim tokiem rozumowania, w przypadku rozważania redukcji wojsk obu stron /o takiej wartości czynników osobowościowych jak w podanym przykładzie/, na każde 100 tys. zredukowanych żołnierzy strony "A" należałoby zredukować 110 tys. żołnierzy należących do strony "B".

Metodyka oceny jakościowego potencjału osobowego dla dwu stron obejmuje następujące czynności:

1. Określenie stopni występowania poszczególnych czynników osobowościowych.
2. Ustalenie ilości wojsk, którą chcemy zredukować po obu stronach.
3. Obliczenie potencjałów stanu osobowego dla dwu rozpatrywanych stron po korekcie współczynnikami osobowościowymi.
4. Określenie równoważnej liczby wojsk, które należy zredukować po obu stronach.

W przyszłości obok czynnika "wyszkolenie wojsk" pożądanym byłoby uwzględnienie takiego czynnika, jak stopień przygotowania

dowódców i oficerów sztabów w zakresie praktycznego rozwiązywania problemów pola walki oraz czynnika gotowości bojowej wojsk. Wprawdzie czynniki te wchodzą w zakres wyszkolenia i doświadczenia bojowego wojsk, lecz ich wyodrębnienie wydaje się celowe.

Jakościowy potencjał sprzętu bojowego i uzbrojenia.

Zagadnienie jakościowego potencjału sprzętu bojowego i uzbrojenia potraktowane zostanie dwójako:

Sposób pierwszy : Obliczenie współczynników jakościowych uzbrojenia i sprzętu bojowego wojsk własnych i nieprzyjaciela.

Współczynniki jakościowe /WJ/ uzbrojenia i sprzętu bojowego przedstawiają sobą - w formie matematycznej wartości bezwzględnej - charakterystykę możliwości bojowych tegoż uzbrojenia i sprzętu w operacji.

Za jednostkę kalkulacyjną możliwości bojowych poszczególnych rodzajów techniki bojowej /JK/ przyjęto możliwości bojowe czołgu T-55, którego współczynnik jakościowy /WJ/ równa się $1.0^x/$.

Dla oceny porównawczej ogólnowojskowych związków taktycznych oraz innych związków taktycznych i oddziałów przyjęto operacyjną jednostkę kalkulacyjną - dywizję obliczeniową /DO/. Wzorcem dywizji obliczeniowej jest związek taktyczny, którego sumaryczny potencjał bojowy /SPB/ - suma współczynników jakościowych uzbrojenia i sprzętu bojowego znajdującego się w jej wyposażeniu wynosi - 65% JK.

W celu obliczenia potencjału bojowego /PB/ dowolnego związku taktycznego /oddziału/ w dywizjach obliczeniowych /DO/ sumę współ-

- x/ Opracowanie pt. "Współczynniki jakościowe uzbrojenia i sprzętu bojowego wojsk własnych i nieprzyjaciela" Wyd. Szt.Gen. zawiera szczegółową tabelę współczynników jakościowych techniki bojowej znajdującej się aktualnie w uzbrojeniu wojsk własnych i nieprzyjaciela w pięciu grupach tj:
1. Czołgi, artyleria samobieżna BWP, transportery;
  2. Działa i moździerze;
  3. Środki przeciwpancerne;
  4. Środki obrony przeciwlotniczej;
  5. Lotnictwo.

czynników jakościowych /SWJ/ jego uzbrojenia i sprzętu bojowego należy podzielić przez SPB dywizji wzorcowej:

$$PB_{\text{dow. ZT}} = \frac{SWJ_{\text{dow. ZT}}}{SPB_{\text{DO}}}$$

Przykład:

$$SWJ_{\text{dow. ZT}} = 793 \text{ JK}$$

$$SPB_{\text{DO}} = 651 \text{ JK}$$

$$\text{to } PB_{\text{dow. ZT}} = 1,22$$

Wynika stąd, że potencjał bojowy porównywanego ZT równy jest ekwiwalentnie swoimi możliwościami bojowymi 1,22 dywizji obliczeniowej.

Zaletami przedstawionego sposobu obliczenia jakościowego potencjału uzbrojenia i sprzętu bojowego są szczególność¹ elastyczność /możliwość obliczenia wartości każdego dowolnego związku taktycznego/. Istnieje także możliwość obliczenia potencjału sił powietrznych. Wadą tej metody jest uciążliwość przeprowadzenia wielu czasochłonnych obliczeń i konieczność ciągłego uaktualniania tabel o nowe typy uzbrojenia i sprzętu oraz brak oceny wartości broni strzeleckiej.

Sposób drugi: Punktowa ocena możliwości bojowych wojsk^{x/}.

Metoda punktowej oceny sił została opracowana przez zespół amerykańskich ekspertów wojskowych pod kierownictwem płk T.N.DUPUY. Bazuje ona na szczegółowej analizie porównawczej danych z historycznych bitew - począwszy od starożytności po współczesność np. dane z wojen izraelsko-arabskich /do 1973 roku włącznie/ - ze szczegółowym

x/ Szczegółowy opis metody punktowej oceny możliwości bojowych wojsk znajduje się w opracowaniu T.N.DUPUY "Liczby, prognozy, wojna" cz. I Ilościowo-jakościowa metoda oceny zdolności bojowej i prognoz wyników walki /tłumaczenie z języka angielskiego przez zespół oficerów IBSO ASG WP/, Wyd ASG WP, Warszawa 1984 r.

uwzględnieniem 81 bitew z okresu II wojny światowej. Istotą tej metody jest przedstawienie w sposób policzalny najważniejszych czynników ilościowych i jakościowych, które mają wpływ na przebieg bitwy czy też wojny i są niezbędne do kompleksowego okraślenia działań bojowych.

W metodzie tej w celu określenia możliwości bojowych, a tym samym prawdopodobieństwa pokonania przeciwnika najważniejszym elementem jest metodologia określania wskaźników możliwości bojowych /Operational Lethality Index - OLI/ zarówno dla wojsk Układu Warszawskiego jak i Stanów Zjednoczonych.

Oto charakterystyki uzbrojenia jakie brane są pod uwagę przy obliczaniu wskaźników możliwości bojowych OLI^{x/}.

1. Dla broni przenoszonej i holowanej:

- a/ szybkostrzelność;
- b/ zdolność rażenia /ilość celów/ magazynek lub moc /powierzchnia wybuchu/
- c/ zasięg /prędkość wylotowa pocisku/;
- d/ dokładność;
- e/ pewność działania;
- f/ sprawność - systemu sterowania elektronicznego /dla pocisków kierowanych i rakiet/.

2. Dla mobilnych środków walki.

- a/ mobilność na polu walki;
- b/ promień działania, wytrzymałość;
- c/ osłona pancerna;
- d/ powtarzalność ognia /praktyczna/;
- e/ skuteczność sterowania ogniem;
- f/ jednostka ognia /zapas amunicji/.

---

x/ Op. cyt. str. 197.

Bazując na wydawnictwie pt. "Systemy uzbrojenia na świecie"^{x/} autorzy /T.N. Dupuy i zespół/ przeprowadzili obliczenia dla niektórych tylko związków taktycznych przeciwnych stron, a mianowicie radzieckiej dywizji pancernej i dywizji piechoty zmotoryzowanej oraz typowej amerykańskiej dywizji zmechanizowanej i dywizji pancernej.

Tabela nr 3 zawiera wartości OLI charakteryzujące wielkości typów uzbrojenia amerykańskiego występującego w siłach NATO.

TABELA Nr 3

Rodzaj uzbrojenia	OLI
Karabin Ritte, M-16 5.56 mm	0.35
Karabin maszynowy Machine gun, M-60, 30 cal	1.00
Karabin maszynowy Machine gun, M-2	1.70
Moździerz Mortar, 81 mm M-125, SP	50
Moździerz Mortar, 42 ^o , M-106, SP	80
Działo bezodrzutowe RR, 90 mm	79
Działo bezodrzutowe RR, 106 mm	112
Lekki pocisk pancerny LAW	62
PPK TDW, SP	176
Haubica Hawitzer, 55 mm, SP	135
Haubica Hawitzer, 8, SP	112
Pocisk Missile, Chaparral	156
Działo plot. AA Gum, SP, 20 mm, Vulca	86
Rakieta	107
Czołg	197
Opanc. ciągnik czołgowy ARV, M-551	581
Smigłowiec AM -I C	509

x/ US-FM 101 -10 -1, July 1971 ; Janea Weapons Systems, 1973 - 74.

Tabela nr 4 zawiera takie same wielkości dla strony radzieckiej.

Tabela nr 4

Rodzaj uzbrojenia	OLI
Karabin Ritte, AK - 47, 7,62 mm	0.32
Karabin maszynowy Machine gun, RPK 7.62mm	0.66
ZPU - 4 AAMC ZPU - 4 14,5	35
ZSU AA Cum ZSU - 23 - 4, 23 mm	79
RPG - 7 Grenade Zaumcher, ATRPG - 7	31
Granatnik ppanc. ATCM - AT - 3, Sagger	70
Armata ppanc CUN AT, M-55 100 mm	205
Moździerz Mortar, 120 mm	68
BM - 21 MRL, 122 mm, BM - 21	559
Haubica Hawitzer, 122 mm, M - 1938	227
Armata - haubica Cum - Hawitzer, 152mm, D-20	236
SCWD SCUD, SSM	86
GRAIL, SAM, SA - 7	34
SAM, SA - 4, TEL	328
Czołg T - 54	405
Czołg T - 55	573
Czołg T - 64	767
Czołg PT - 76	160

Tabela nr 5 zawiera wymienione wyżej sumaryczne wartości OLI, charakteryzujące każdą z ośmiu interesujących nas dywizji.

Tabela nr 5

Rodzaj związku taktycznego	Kraj ^{x/} przynależność	Wartość sumaryczna w OLI w poszczególnych okresach		
		1976	1986	1996 ^{xx/}
D Panc	USA	369 488	387 463	405 738
W Zmech	USA	304 162	347 959	391 758
D Panc	RFN	387 467	406 816	436 265
D Zmech	RFN	319 370	365 356	411 342
D Panc	ZSRR	263 554	330 570	397 586
D Zmot	ZSRR	177 566	249 615	321 654
D Panc	PRL	250 377	314 042	367 817
D Zmech	PRL	168 689	237 135	305 581

Przykład:

Istnieje potrzeba oceny wartości uzbrojenia i sprzętu trzech dywizji pancernych i dwóch dywizji zmechanizowanych RFN, a następnie porównanie ich z czterema dywizjami pancernymi i dwiema zmechanizowanymi dywizjami PRL.

Obliczenia:

$$CLSBA_{RFN} = 3 \times 406\ 816 + 2 \times 365\ 356 = 1\ 651\ 160$$

$$CLSBB_{PRL} = 4 \times 314\ 042 + 2 \times 237\ 135 = 1\ 730\ 438$$

x/ Wartość punktową D Panc i D Zmech RFN przyjmujemy jako 1,05 wartości tych dywizji USA. Wartość punktową D Panc i D Zmech PRL przyjmujemy jako 0,95 wartości tych dywizji ZSRR.

xx/ Wzrost o tę samą liczbę punktów co w minionym dziesięcioleciu.

Z przeprowadzonych obliczeń wynika, że trzy dywizje pancerne i dwie zmechanizowane RFN są w przybliżeniu równoważne czterem dywizjom pancernym i dwóm dywizjom zmechanizowanym PRL.

Zaletą metody punktowej oceny potencjału uzbrojenia i sprzętu bojowego jest łatwość jej stosowania do porównywania wartości wspomnianych wielkości dla obu stron bez żmudnych i szczegółowych obliczeń. Wadą tej metody jest zbyt ogólne podejście do oceny potencjałów, jak również brak możliwości oceny wartości lotnictwa.

Wydaje się, że obie zaprezentowane metody oceny potencjałów zasługują na uwagę i mogą być praktycznie wykorzystane na potrzeby ewentualnych rokowań rozbrojeniowych.

Metodyka oceny potencjałów wojskowych została przedstawiona w postaci nadającej się do zaprojektowania i zaprogramowania obliczeń na mikrokomputerze.

~~1001~~

